

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Primárního vzdělávání
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

**TVORBA METODICKÉHO MATERIÁLU
PRO VÝTVARNOU VÝCHOVU V 5. ROČNÍKU ZŠ
CREATION OF METHODOLOGICAL MATERIAL
FOR ART LESSONS FOR THE FIFTH GRADE OF
BASIC SCHOOLS**

Diplomová práce: 09 – FP – KPV – 0011

Autor:
Dagmar Kocková

Podpis:

Adresa:

Velký Grunov 9

471 29, Brniště

Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová

Počet:

Stran	Slov	Obrázků	Tabulek	Grafů	Pramenů	Příloh
93	15792	55	3	6	34	5

V Liberci dne: 21.4.2010

zadání

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne: 21. 4. 2010

Dagmar Kocková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé diplomové práce, Mgr. A. Lucrezii Škaloudové Puchmajerové, za odborný dohled a cenné rady pro vypracování diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat pedagogům ze Základní a Mateřské školy Brniště za prostor pro realizaci hodin výtvarné výchovy a žákům pátého ročníku za spolupráci při hodinách.

Dále děkuji své rodině a blízkým za všestrannou podporu.

Tvorba metodického materiálu pro výtvarnou výchovu v 5. ročníku ZŠ

KOCKOVÁ Dagmar DP - 2010 Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Škaloudová

Puchmajerová

Resumé

Diplomová práce se zabývá problematikou a tvorbou učebnic a metodických materiálů ve výtvarné výchově. Tato práce analyzuje některé dostupné učebnice, metodické příručky a další publikace. Dále předkládá kapitoly učebnice a doprovodný metodický materiál pro výtvarnou výchovu v 5. ročníku základní školy.

V teoretické části vymezuje pojmy související s učebnicemi, jejich tvorbou a vztahem k výuce.

V praktické části porovnává vybrané textové materiály k výtvarné výchově, dále obsahuje výzkum v podobě dotazníků a návrh kapitol učebnice doplněný metodickým materiálem.

Klíčová slova: učebnice, metodická příručka, výtvarná výchova, Umění a kultura

Creation of Methodological Material for Art Lessons for the fifth grade of Basic Schools

Summary

The diploma thesis deals with problems and production of textbooks and methodical materials for art education. The diploma thesis analyses some of the available textbooks, methodical manuals and other publications. Also, it includes textbook chapters and supporting material for the fifth grade art class in the primary school.

In the theoretical part it specifies conceptions related to the books, production of these books and their relationship to teaching.

In the practical part it compares selected text materials for art education; in addition, it contains a questionnaire research and a proposal of textbook chapters supplied with methodical materials.

Key words: textbooks, methodical manual, art teaching, art and culture

Schaffung metodischer Materiale für bildende Erziehung für fünften Jahrgang der Grundschule

Zusammenfassung

Die Diplomarbeit beschäftigt sich mit der Problematik und Schaffung der Lehrbücher und der methodischen Materiale in bildender Erziehung. Diese Arbeit analysiert einige erreichbare Lehrbücher, methodische Handbücher und andere Publikationen. Im weiteren legt sie Kapiteln der Lehrbücher und begleitendes methodisches Material für bildende Erziehung im fünften Jahrgang der Grundschule.

Im teoretischen Teil begrenzt sie Begriffe, die mit den Lehrbüchern, ihrer Schaffung und Beziehung zum Unterricht zusammenhängen.

Im praktischen Teil vergleicht sie ausgewählte Texte zur bildenden Erziehung, im weiteren enthält sie die Forschung in der Form der Umfragen und Vorschläge der Kapitel der Lehrbücher, die mit dem methodischen Material ergänzt ist.

Schlüsselwörter: Lehrbuch, methodisches Handbuch, Kunstunterricht, Kunst und Kultur

Obsah

1 ÚVOD.....	9
1.1 Zdůvodnění tématu diplomové práce.....	9
1.2 Cíl diplomové práce.....	9
2 TEORETICKÁ ČÁST.....	10
2.1 Specifika předmětu výtvarná výchova.....	10
2.2 Pojetí a cíle výtvarné výchovy.....	10
2.3 Problematika učebnic ve výtvarné výchově.....	10
2.4 Výtvarná výchova a RVP.....	12
2.4.1 Vzdělávací oblast Umění a kultura.....	12
2.4.2 Očekávané výstupy.....	13
2.4.3 Učivo.....	13
2.4.4 Klíčové kompetence.....	14
2.5 Učebnice.....	16
2.5.1 Historie učebnic.....	16
2.5.2 Materiálně didaktické prostředky a jejich rozdělení.....	16
2.5.3 Definice učebnice.....	17
2.5.4 Učebnice, RVP a školský zákon.....	18
2.5.5 Druhy školních didaktických textů podle Průchy.....	18
2.5.6 Funkce učebnice.....	19
2.5.7 Struktura učebnice.....	20
2.5.8 Pravidla pro tvorbu učebnice.....	20
2.6 Metodický materiál.....	22
2.6.1 Pojetí výtvarné výchovy v metodických příručkách, jejich porovnání a vývoj.....	22
3 PRAKTICKÁ ČÁST.....	26
3.1 Komparace publikací k výtvarné výchově.....	26
3.1.1 Kritéria komparace publikací.....	26
3.1.2 Komparované publikace.....	29
3.1.3 Výsledky komparace.....	30
3.1.4 Závěry komparace.....	34
3.2 Dotazníkové šetření.....	37
3.2.1 Cíl šetření.....	37
3.2.2 Stanovení otázek a předpokladů.....	37
3.2.3 Charakteristika a průběh šetření.....	37
3.2.4 Výsledky šetření a jejich interpretace.....	40
3.2.5 Závěr dotazníkového šetření.....	47

3.3 Metodický materiál a kapitola učebnice	48
3.3.1 Úvod.....	48
3.3.2 Struktura a bližší popis materiálu.....	48
3.3.3 Účel materiálu a práce s ním.....	49
3.3.4 Učební text pro děti k první kapitole.....	50
3.3.5 Přípravy na hodiny k první kapitole.....	59
3.3.6 Učební text pro děti ke druhé kapitole.....	68
3.3.7 Přípravy na hodiny ke druhé kapitole.....	76
4 ZÁVĚR.....	87
5 POUŽITÁ LITERATURA A DALŠÍ PRAMENY.....	88
6 SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ, TABULEK, REPRODUKČÍ.....	91
7 SEZNAM PŘÍLOH.....	93

1 ÚVOD

1.1 Zdůvodnění tématu diplomové práce

Výtvarnou výchovu děti často zařazují mezi nejoblíbenější předměty. Záleží ovšem na učiteli, jak hodiny výtvarné výchovy pro děti připravuje a zda je udělá zábavnými a oblíbenými.

Většinou je možné se v praxi setkat s tím, že učitelé mají chuť se nad hodinami výtvarné výchovy zamýšlet. Ale někdy postrádají dostatek času nebo inspirace, aby vymýšleli na každou hodinu něco nového. Proto sahají po různých publikacích, metodikách, knížkách nápadů, kde se inspirují. Začínající učitelé ale mnohdy neví, jakou publikaci zvolit. To bylo jedním z hlavních důvodů, proč tato diplomová práce vznikla. Může jim totiž pomoci získat alespoň částečně přehled o dostupné literatuře a o tom, kde čerpat nápady a náměty do hodin. Také v ní ale náměty do hodin najdou.

Druhý hlavní důvod vzniku této diplomové práce je ten, že není příliš mnoho textových pomůcek na výtvarnou výchovu, které by byly určeny přímo dětem. V této diplomové práci mohou učitelé tyto pomůcky do hodiny také najít.

1.2 Cíl diplomové práce

Cílem práce je zmapování dostupných učebnic, pracovních sešitů a jiných metodických materiálů a publikací pro výtvarnou výchovu na ZŠ. Další úlohou je zjištění, jaké publikace jsou oblíbené a používány učiteli. A dále zpracování několika častých témat hodin jako metodického materiálu pro případnou učebnici výtvarné výchovy.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Specifika předmětu výtvarná výchova

Výtvarná výchova je v určitých směrech specifický předmět, který se od ostatních vyučovacích předmětů liší především organizačními formami vyučování. Výtvarná výchova se ve vyšších ročnících prvního stupně ZŠ většinou vyučuje ve dvouhodinových blocích. Výuka probíhá často v odlišném prostředí než u ostatních předmětů – v ateliérech nebo speciálních učebnách, pokud je má škola k dispozici. Běžná je i výuka výtvarné výchovy ve venkovním prostředí. Žáci bývají aktivně zapojeni do výuky, tento předmět je založen především na tvůrčí činnosti žáků. Odlišnosti můžeme spatřovat i v materiálech a pomůckách používaných při výuce.

2.2 Pojetí a cíle výtvarné výchovy

Pojetí výtvarné výchovy se dle MŠMT ČR (1993, s. 132) opírá o zkušenosti dítěte a vychází z jeho aktivní potřeby komunikace. Výtvarná výchova pomáhá vytvářet a udržovat přátelskou atmosféru ve třídě, rozvíjí u dětí citlivost, kreativitu a pomáhá utvářet vlastní názory a vztahy ke světu.

Cílem výtvarné výchovy není tedy pouhé osvojení poznatků nebo dovedností, ale kulturní obohacení žáků, rozvoj jejich vnímání, představivosti a myšlení, komunikace, rozvíjí se i schopnost porozumět umění.

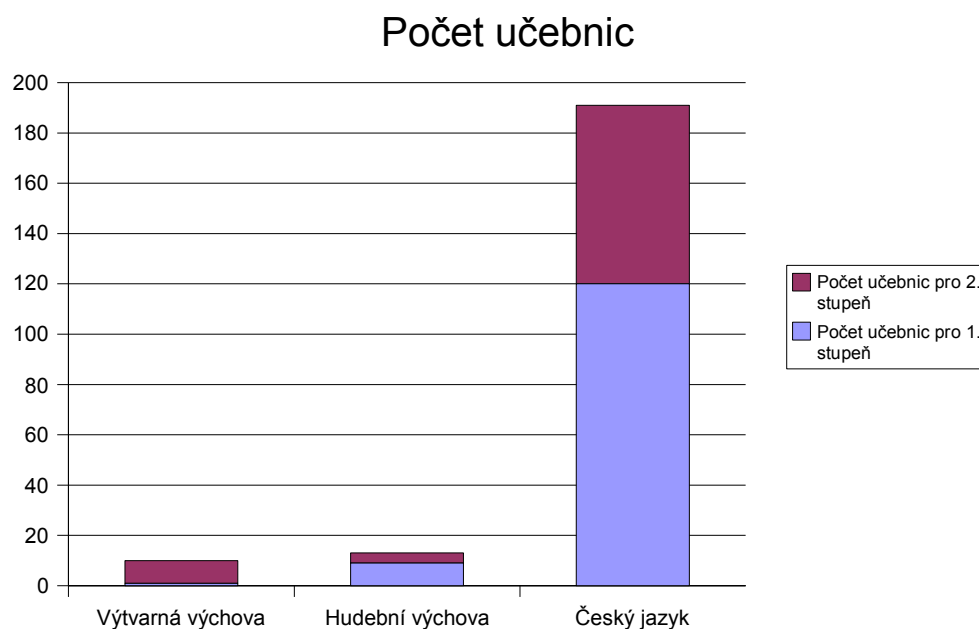
2.3 Problematika učebnic ve výtvarné výchově

Zvláštností výtvarné výchovy je také to, že v současnosti neexistuje příliš mnoho textových materiálů pro výuku tohoto předmětu. Na rozdíl od hudební výchovy,

která v nynější době tvoří druhou část vzdělávací oblasti Umění a kultura, nemá výtvarná výchova odpovídající množství učebnic ani ostatních didaktických či metodických textových pomůcek.

Například Věstník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (2009, č. 11, s. 5-45), kde jsou pravidelně zveřejňovány údaje o učebnicích, které mají doložku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, uvádí pouze 10 učebnic výtvarné výchovy, z toho je přímo pro 1. stupeň ZŠ určený pouze jeden titul. Například pro hudební výchovu je zde nabídka 13 titulů, pro výuku na prvním stupni se dá použít 9 z nich. V kategorii český jazyk nalezneme 120 titulů pouze pro výuku na 1. stupni ZŠ. Samozřejmě, že český jazyk je obsáhlejší co se týče učiva, které si děti mají na prvním stupni osvojit, má větší týdenní hodinovou dotaci a zahrnuje mluvnici, sloh a literaturu. Přes to je zde patrný výrazný nepoměr v počtu učebnic a dalších výukových materiálů mezi jednotlivými předměty.

Pro lepší orientaci ještě uvádíme graficky zpracovaný počet učebnic s doložkou MŠMT.

Graf 1: Učebnice s doložkou MŠMT

Výtvarná výchova z tohoto srovnání nevychází nejlépe, avšak v některých předmětech je situace ještě horší. Například pro tělesnou výchovu není ve Věstníku uvedena ani jedna učebnice. To je zřejmě dáno ryze praktickým charakterem hodin.

Učitelé výtvarné výchovy nemají na výběr z množství učebnic jako učitelé jiných předmětů, což na ně klade větší nároky na přípravu hodiny. Zároveň mají ale volné pole působnosti, nejsou svazováni žádným materiálem a mohou se rozhodnout a promyslet si, co budou se žáky probírat. Kvalitní učebnice by jim zajisté v mnohém ulehčila práci, popřípadě je inspirovala.

2.4 Výtvarná výchova a RVP

V současnosti je Rámcový vzdělávací program velice aktuálním tématem. Všechny školy již mají vypracované školní vzdělávací programy a učí podle nich minimálně tři roky. Na prvních stupních základních škol se tedy výuka podle RVP a ŠVP týká prvních, druhých a třetích ročníků. Za dva roky budou již všichni žáci vyučováni podle těchto programů. Rámcový vzdělávací program je platný od 1.9.2005 a v roce 2007 bylo publikováno další vydání s drobnými změnami a úpravami.

2.4.1 Vzdělávací oblast Umění a kultura

Výtvarná výchova je dle RVP (2007, s. 56) součástí vzdělávací oblasti Umění a kultura. Tato vzdělávací oblast má nezastupitelnou roli, protože umožňuje žákům poznávat svět i jinak než racionálně.

Cílem této vzdělávací oblasti je, aby žák pochopil umění a jeho jazyk, pochopil vzájemný vztah mezi uměním a kulturou, aby zaujal tvořivý postoj ke světu a učil se prostřednictvím vlastní tvorby. Měl by být tolerantní k ostatním kulturám a potřebám

různorodých skupin a národů. Zejména na prvním stupni platí, že se žáci seznamují s uměním pomocí činností.

Výtvarná výchova je postavena na činnostech jako je vnímání, tvorba a interpretace a na tvůrčích činnostech založených na experimentování – rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků.

2.4.2 Očekávané výstupy

V rámci výtvarné výchovy se rozlišují očekávané výstupy, tedy to, co by měl žák ovládat na konci třetího nebo pátého ročníku.

Na konci pátého ročníku by měl žák dle RVP (2007, s. 61) umět pojmenovat a porovnat prvky vizuálně obrazného vyjádření, užívat a kombinovat prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku, měl by umět promítnout své zkušenosti do vlastní tvorby, vnímat všemi smysly, nejen zrakem. Měl by být osobitý ve svém vyjadřování, měl by být schopen porovnávat různá vizuálně obrazná vyjádření a také se jimi inspirovat, měl by umět nalézt obsah vizuálně obrazného vyjádření, které vytvořil nebo vybral, a zapojit ho do komunikace.

Žák by měl zvládnout základní techniky kresby, malby, jednoduché grafické techniky, základní orientaci v prostorové tvorbě a práci se základními pomůckami jako jsou nůžky, špejle, lepidlo atd.

2.4.3 Učivo

Učivo výtvarné výchovy dle RVP (2007, s. 61-62) se dělí na tři části podle činností založených na experimentování.

Do **rozvíjení smyslové citlivosti** jsou zařazeny prvky vizuálně obrazného vyjádření a jednoduché vztahy mezi nimi, jejich kombinace. Dalším bodem je uspořádání objektů do celků na základě jejich vlastností. Do této kategorie učiva patří také smysly a vnímání, tedy vztah zrakového vnímání k vnímání všemi ostatními smysly, a smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření.

Uplatňování subjektivity, jak zní název další části učiva výtvarné výchovy podle RVP, zahrnuje následující učivo – vyjadřovací prostředky, typy vizuálně obrazných vyjádření a přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením.

Poslední část učiva nese název **ověřování komunikačních účinků** a zahrnuje opět několik bodů. Jedním z nich je osobní postoj v komunikaci, jeho utváření a zdůvodňování a porovnání s postojem druhých. Dalšími důležitými body jsou komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření, tedy schopnost vysvětlit výsledek tvorby podle vlastních schopností a proměna komunikačního obsahu.

2.4.4 Klíčové kompetence

Během výtvarné výchovy si žáci mají, jak je uvedeno v RVP (2007, s. 6-9), také osvojit všechny klíčové kompetence. Tento proces je dlouhodobý, zasahuje do všech ročníků a týká se všech vyučovacích předmětů. Klíčových kompetencí je šest a každou z nich je nutno ve výtvarné výchově rozvíjet.

Kompetence k učení

Do kompetence k učení spadá například vyhledání informací, které se dají využít ve vlastní tvorbě, pochopení znaků, symbolů, vytvoření vlastního názoru na kulturní jevy, schopnost pozorovat, porovnávat a experimentovat.

Kompetence k řešení problémů

Kompetence k řešení problémů se rozvíjí zejména při výtvarných projektech. Žák by měl umět uplatnit vlastní zkušenost a úsudek při řešení problému, volit vhodné způsoby řešení, a objevovat různé varianty řešení, zhodnotit svůj výsledek. Měl by být schopen samostatně tvořivě přemýšlet a pracovat.

Kompetence komunikativní

Žáci mají v hodinách výtvarné výchovy obrovskou příležitost rozvíjet komunikativní kompetenci. Mohou se naučit formulovat své myšlenky a názory, obhajovat je, naslouchat a porozumět názorům ostatních, vhodně reagovat, rozumět různým typům komunikačních prostředků jako jsou gesta, zvuky, obrazové materiály a také komunikovat s vrstevníky při spolupráci.

Kompetence sociální a personální

Do sociální a personální kompetence se řadí schopnost spolupracovat ve skupině, čehož je ve výtvarné výchově většinou hojně využíváno. Dále sem patří také schopnost diskuse, udržení příjemné atmosféry ve skupině, ohleduplnost a úcta k druhým, schopnost čerpat z názorů a promluv druhých lidí a pozitivní náhled na sebe samého.

Kompetence občanská

I občanská kompetence se dá ve výtvarné výchově dobře rozvíjet. Například tím, že naučíme žáky respektovat a tolerovat názory druhých lidí, ale především také tím, že se naučí chránit a ocenit naše tradice, kulturu a umělecká díla, naučí se zapojovat do kulturního dění, získají pozitivní vztah k umění a kultuře.

Kompetence pracovní

Ve výtvarné výchově se rozvíjí i pracovní kompetence. Dbá se například na to, aby se žáci naučili používat bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, zorganizovali si pracovní prostor, postup práce. Také by měli být schopni započatou práci dokončit.

2.5 Učebnice

2.5.1 Historie učebnic

Učebnice má, jak uvádí Průcha (2002, s. 270), dlouhou historii. První učebnice se vyskytovaly již ve starověku v Asýrii, Babylonu, Egyptě a Číně. Bývaly většinou vyryty do hliněných destiček, nebo byly psány na pergamen. Zaměřovaly se hlavně na náboženství, astronomii, aritmetiku, medicínu a další vznikající vědecké obory. V antickém Řecku a Římě se již používaly učebnice běžně ve školách.

K výraznému rozšíření učebnic došlo až ve středověku a to hlavně díky vynálezu knihtisku v 15. století. Nezastupitelnou roli v této problematice měl Jan Ámos Komenský, který se svými učebnicemi jazyků proslavil po celé Evropě. Zvláště jeho učebnice Svět v obrazech stojí za zmínění, protože se v ní poprvé objevují obrazové komponenty, tak jako v dnešních učebnicích.

Ve druhé polovině dvacátého století byly vytvářeny stále nové učebnice, často i celé řady učebnic a zájem o tvorbu, teorii a výzkum učebnic vzrostl.

2.5.2 Materiálně didaktické prostředky a jejich rozdělení

Pojem materiálně didaktické prostředky označuje dle Kalhouse a Obsta (2002, str. 337) vše hmotné, co může učitel a žák využít k dosažení cílů výuky. V současné

době existuje nepřehledné množství materiálních didaktických prostředků pro výuku. Mezi materiálně didaktické prostředky se dle Kalhouse a Obsta (2002, str. 338-339) řadí učební pomůcky, technické výukové prostředky, organizační a reprografická technika, výukové prostory a vybavení učitele a žáka.

Učebnice se řadí do skupiny učebních pomůcek, konkrétně textových pomůcek, společně s pracovními materiály (např. pracovní sešity, studijní návody, sbírky úloh, tabulky a atlasy) a doplňkovou a pomocnou literaturou (časopisy, encyklopedie). Pro lepší orientaci uvádíme v příloze č. 1 ještě schéma rozdělení.

2.5.3 Definice učebnice

Existuje několik definic učebnice, např. „Učebnice: Prostředek vyučování a učení v knižní formě, ve kterém jsou určitá odborná témata a okruhy daného předmětu metodicky uspořádány a didakticky ztvárněny tak, že umožňuje učení...“ (Průcha, 1998, s.13)

„Učebnici lze charakterizovat jako základní vyučovací a učební prostředek, který konkretizuje výchovné a vzdělávací cíle učebních osnov, vymezuje rozsah a obsah učiva a poskytuje podklady pro vypěstování intelektuálních a praktických dovedností, stanovených učebními osnovami.“ (Obst, Kalhous, 2002, s. 143)

Učebnice jsou důležitou pomůckou při výuce. Dle Kalhouse a Obsta je jejím úkolem kromě předání konkrétního učiva žákům také naučení pracovat s knihou jako zdrojem informací. Tito autoři také uvádí, že kvalita učebnice má větší vliv na vzdělávací výsledky žáků, než například vzdělávání učitelů.

2.5.4 Učebnice, RVP a školský zákon

Již v současnosti je vydáváno množství didaktických materiálů, které jsou v souladu a RVP. Je ale obtížné vytvořit učebnici tak, aby odpovídala všem školním vzdělávacím programům, protože každá škola si jej zpracovala jinak. Školy mohou používat dle školského zákona (2004, §27, odst. 2) všechny druhy učebnic, nejen ty, které mají doložku MŠMT. Učebnice ale nesmí být v rozporu s RVP a cíli vzdělávání ani s právními předpisy. Používané učebnice by ale měly vyhovovat všem pedagogickým a didaktickým zásadám vzdělávání. O používání učebnic a učebních textů rozhoduje ředitel každé školy.

2.5.5 Druhy školních didaktických textů podle Průchy

Průcha (1998, s. 16) uvádí, že učebnice je nejrozšířenějším druhem didaktických textů a zpravidla vypadá jako kniha. Existují ale například i elektronické učebnice, které nejsou tolik běžné. Také se můžeme setkat s cvičebnicemi, což jsou pracovní knihy, sešity, listy atd. Dalším didaktickým textem jsou slabikáře, čítanky, sborníky, didaktické příručky (např. přehled učiva, matematických vzorců), sbírky, slovníky a mluvnice, zpěvníky, atlasy, mapy, tabulky, testy.

Dalo by se říci, že téměř každý předmět má didaktický text, který je pro něj přímo určený – hudební výchova zpěvníky, vlastivěda mapy a atlasy, český jazyk mluvnici češtiny, cizí jazyk slovníky, matematika sbírky úloh, přírodověda nástěnné obrazy, herbáře, atlasy živočichů. V tomto ohledu výtvarná výchova opět zaostává, i když z části mohou tuto úlohu zastoupit encyklopedie.

2.5.6 Funkce učebnice

Funkcí učebnice se dle Průchy (1998, s. 19-20) rozumí její role nebo předpokládaný účel, který má tento didaktický prostředek plnit v procesu vzdělávání. V zásadě se dají rozlišit dvě funkce a to funkce pro žáky a pro učitele.

Žáci si z učebnic osvojují nové poznatky, dovednosti, hodnoty, normy, postoje. Učebnice jsou vytvářeny prioritně pro ně, s pomocí učebnic se žáci připravují na výuku, studují novou látku, vypracovávají domácí úkoly, učebnice jim doplňuje učitelův výklad. Učebnice žáky také motivuje a podporuje je v samostudiu.

Učitelé mohou s využitím učebnic lépe naplánovat a realizovat učební činnosti, ale i lépe hodnotit výsledky ve vzdělávání žáků. Učebnice dává učitelům informace o tom, do jaké hloubky mají žáci učivo ovládat. Většinou učitelé také čerpají z učebnice informace pro výklad, inspirují se při přípravě výkladu a dále s textem učebnice pracují – zkracují, vybírají z učebnice hlavně to, co považují za důležité, zpřehledňují učivo, zadávají z učebnic domácí úkoly, kladou žákům otázky uváděné v učebnicích.

Učebnice tedy vymezuje obsah vzdělávání v předmětu, poskytuje odborné informace tak, aby byly přístupné žákům, prezentuje jak verbální, tak obrazové informace. Také rozčleňuje učivo do ročníků, ovlivňuje řízení učení. Umožňuje žákům osvojit si učivo a procvičit si jej, vede je k samostatné práci a učí je se sebevzdělávat. Učí žáky pracovat s textem, rozlišit důležité informace od méně důležitých, rozvíjí aktivní zájem žáků o učení. Nezanedbatelné je také výchovné působení učebnice na žáky.

2.5.7 Struktura učebnice

Aby učebnice mohla plnit své funkce, musí mít určitou strukturu. Každá učebnice by měla mít složku textovou a mimotextovou. Průcha (1998, s.21-23) uvádí několik modelů struktur učebnic. Většinou je učebnice rozdělena na výkladovou a nevýkladovou část. Výkladová část zahrnuje výkladové texty, doplňující texty a vysvětlující texty. Nevýkladová složka učebnice pak zahrnuje tzv. procesuální aparát (např. otázky a úkoly, návody k činnostem...), orientační aparát (nadpisy, odkazy, grafické symboly...) a obrazový materiál.

Nejdůležitější složkou učebnice je pochopitelně text, tedy verbální komponent, který je zároveň i největší složkou. V učebnicích hraje roli to, jak je text prezentován a co obsahuje. Proto by měla být učebnice psána srozumitelně, tak, aby žáci byli schopni textu porozumět. Učebnice by neměla obsahovat dlouhá a nesrozumitelná souvětí, věty.

2.5.8 Pravidla pro tvorbu učebnice

Jak jsme již dříve uváděli, učebnice a jejich tvorba nejsou záležitostí pouze poslední doby. Již Komenský ve své Velké didaktice uvedl několik základních požadavků, které by měly učebnice splňovat. Mezi ně patří srozumitelnost a přístupnost textu dětem. Také byl zastáncem dialogické formy učebnic.

Tvorba učebnice není jednoduchou záležitostí, je to záležitost na dlouhou dobu, autoři musí brát v potaz jednak obsah vědního oboru, ale také kurikulární dokumenty a didaktické zásady. Průcha (1998, s. 116-127) uvádí několik zásad, které by měl mít každý, kdo učebnici vytváří, na paměti.

Zaměření na žáka

Autor učebnice by měl brát ohled především na žáky, protože to jsou ti, kteří budou s učebnicí pracovat. Měl by vědět pokud možno co nejvíce o jejich specifických poznávacích schopnostech ale i o jazyku a komunikaci žáků.

Výběr a redukce učiva

Učebnice nemá obsahovat všechny poznatky z oboru, mělo by být vybráno to hlavní, co je pro žáky důležité. Často bývá pro autory učebnic i pro učitele problém rozhodnout, co je pro žáky důležité a co nikoliv, tedy co je základní a co doplňkové učivo.

Zohlednění podmínek výuky

Učebnice má splňovat některé požadavky a potřeby učitelů, jako je například doba potřebná pro výklad látky, počet hodin pro daný předmět týdně, vybavení tříd.

Jazyk blízký dětem

I jazyk učebnice musí být přizpůsoben žákům. To znamená, že by mělo být v učebnici co nejméně abstraktních slov a odborných vědeckých termínů, aby byla srozumitelná. Věty by měly být pokud možno krátké a jednoduché, protože dlouhá souvětí působí na žáky nesrozumitelně.

Dostatek didaktických komponentů

Nové pojmy by měly být v učebnicích vysvětleny na příkladech, obrázcích, nikoliv pomocí definic. Text by měl být také strukturovaný, rozdělený do odstavců, s nadpisy a podnadpisy, různou velikostí písma, různými druhy a barvami písma.

2.6 Metodický materiál

V současné době se žádná z dostupných publikací nezabývá ani definicí ani funkcí metodických materiálů, či příruček tak, jako je tomu u učebnic. Metodická příručka se liší od učebního textu například tím, že není určena prvotně pro žáky, ale pro učitele. Vychází většinou z požadavků, které stanovují cíle praktické výuky v daném ročníku i samotní učitelé.

Účelem metodických příruček je pomoci učitelům při výuce. Bývají koncipovány buď tak, že předkládají učiteli přímo konkrétní přípravy na hodiny, podle kterých může výuku řídit, nebo pouze nastiňují téma a námět práce a učitel si hodinu dotváří sám.

Velice často v nich nacházíme i charakteristiky ročníků, cíle předmětu, charakteristiky metod, forem práce, technik a další obecné připomínky k výuce a dále přílohy v podobě výtvarných prací dětí.

2.6.1 Pojetí výtvarné výchovy v metodických příručkách, jejich porovnání a vývoj

Pojetí výtvarné výchovy se samozřejmě postupem času měnilo, což dokazují i metodické příručky. Několik vybraných metodických příruček je zde přiblíženo, ale jistě existuje ještě další množství publikací, které zde zmíněny nejsou.

- **50. léta 20. století**

V padesátých letech 20. století se kladl důraz především na to, aby se žáci naučili kreslit podle reálné předlohy, správně podle pravidel. Například Luňáček v metodické příručce Základy zobrazování podle názoru (1958, s. 12) uvádí: „Učitel má naučit žáky základnímu učivu tak, aby v dalších postupných ročnících zobrazovali to,

co vidí, jak možno nejpřesněji.“ Tato publikace obsahuje většinou návody a postupy, jak žáky naučit správně kreslit předměty, prostorová tělesa, živočichy, figuru, krajinu, věnuje se stínování i pomůckám. Inspiraci do hodin v podobě navrhnutých námětů bychom v ní ale hledali marně.

● 60. léta 20. století

Autoři metodické příručky Čermák a Penc (1963, s. 6) zastávají názor, že je kresba stěžejní, protože „umožňuje a ovlivňuje existenci a rozvoj malby, sochařství a architektury, dekorativního a užitého umění všech oborů i umění lidového.“ Výtvarnou výchovu považují za velice důležitou, protože se podílí na všestranném a harmonickém rozvoji žáka. Rozvíjí jeho paměť, smyslovou vnímavost, pozorovací schopnost, fantazii. Také seznamuje žáky s výtvarným uměním. Autoři zároveň zdůrazňují, že by výtvarná výchova neměla být omezena jen na „pouhý výcvik v přepisu nazírané skutečnosti konvenčními zobrazovacími metodami.“ Jejich metodická příručka obsahuje obecné pojednání o předmětu, zvláštěnostech ve vývoji dětí a didaktické zásady. V publikaci nalezneme i podrobně rozpracované rozvržení učiva v podobě příprav na hodiny pro celý školní rok. Přípravy na hodiny nedávají dětem příliš volnosti ve vlastní tvorbě a příliš nepodněcují tvořivost ani fantazii dětí.

V metodické příručce autorů Brožka, Houry a Malečka ze stejné doby se objevuje i požadavek na spojení výtvarné výchovy s ostatními předměty. Autoři považují mezipředmětové vztahy za důležité pro výuku výtvarné výchovy. V jejich publikaci stále převažuje kresba a malba podle názoru a dále dekorativní kresba. Metodická příručka je pojata obdobně, jako předchozí zmíněná, ale více se věnuje teorii kresby, malby a didaktickým zásadám u jednotlivých disciplín. Dále obsahuje náměty na práci v hodinách, které podle autorů slouží „pouze jako příklad k promýšlení práce a jako soubor možností a podnětů, které učitel využívá samostatně a po svém, přičemž

by měl samozřejmě pracovat i s další dostupnou literaturou.“ (1964, s. 5) Tyto náměty nejsou ztvárněny jako přípravy na hodiny, ale pouze jako určité nastínění činnosti s jejím popisem.

- **70. léta 20. století**

V metodické příručce ze sedmdesátých let, jejímiž autory jsou Voseček, Poupa a Hellerová se již přestává zobrazování podle názoru považovat za základní pedagogický požadavek a klade se důraz na rozvoj dětské tvořivosti, imaginace a estetické citlivosti. Metodická příručka se soustředí na tyto hlavní části – osvojování výtvarné skutečnosti, hra, experimentování a výtvarná činnost a osvojování, vnímání a hodnocení výtvarného umění. Obsahuje opět pojednání o věkových zvlátnostech dětí, didaktických zásadách při výuce a dále tématicky rozpracované učivo s příklady vyučovacích hodin. Je zde uveden i cíl, motivace i hodnocení hodiny, což v předchozích metodikách chybělo. Hodiny nejsou vypracované pro celý školní rok, jsou pouze ukázkové.

V další metodické příručce ze stejné doby od autorů Macka, Nevřelové, Vosečka a Poupy (1978, s. 5) se můžeme dočíst, že se ve výtvarné výchově opouští „dosavadní didaktický systém výcviku závazných výtvarných forem.“ Dává se tedy žákům větší svoboda ve výtvarném projevu. Podle tohoto principu je koncipována celá příručka. Obsahuje náměty na činnosti, které jsou tématicky rozděleny a některé náměty jsou rozpracovány i do konkrétních vyučovacích hodin. I tato publikace stejně jako všechny výše zmíněné obsahuje bohatou obrazovou přílohu.

- **80. léta 20. století**

Další metodická příručka od autorů Vosečka a Poupy z roku 1984 je zpracovaná obdobně jako jejich předchozí dílo. Dokonce se v ní objevují stejné texty, přípravy

na hodiny a ukázky z prací dětí. Publikace dle našeho názoru nepřináší žádné nové informace ani posun.

- **90. léta 20. století**

Metodická příručka z roku 1990 od dvojice autorů Macko a Nevřelová se opět v úvodní části zabývá charakteristikou předmětu, cíli, obsahem vyučování a podmínkami výuky. Dále rozplánovává učivo na ročníky a hodiny a poskytuje učitelům inspiraci v oblasti námětů. Většinou jsou náměty voleny tak, aby podporovaly dětskou fantazii a tvořivost, takže se nejedná pouze o osvojování technik, jako tomu bylo často ve starších metodikách. Námětů je zde dostatek a učitel si může zvolit ten, který se mu jeví jako nejvhodnější a sám si ho přizpůsobit.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Komparace publikací k výtvarné výchově

Cílem komparace bylo zmapovat dostupné publikace k výtvarné výchově, vzájemně je porovnat a zjistit, v čem se liší, v čem jsou si podobné a zda splňují některé požadavky pro výuku výtvarné výchovy, jako například didaktická vybavenost, korespondence s RVP, přiměřená struktura a další.

3.1.1 Kritéria komparace publikací

Při komparaci učebnic jsme se zaměřili na následující otázky a podotázky.

1. Jak je materiál koncipován?

- a) Učebnice
- b) Metodika
- c) Návodů a náměty
- d) Jiné

2. Souhlasí učebnice s RVP?

3. Jak je materiál strukturován?

- a) Obsahuje přehled kapitol?
- b) Jsou stručně uvedeny obsahy témat a kapitol?
- c) Obsahuje přehled cílů?
- d) Obsahuje motivační texty?
- e) Obsahuje výkladové texty?
- f) Obsahuje otázky?
- g) Obsahuje úkoly?

4. Obsahuje aktivity k rozvoji různých dovedností?

5. Dal by se využít jako hlavní materiál pro výuku?

- 6. Obsahuje obrazový materiál?**
- 7. Je publikace barevná?**
- 8. Obsahuje ukázky a příklady?**
- 9. Mohou žáci z učebnice získat nové postoje hodnotovou orientaci?**
  - a) Objevuje se téma jiných národností, kultur, etnik?
  - b) Objevuje se téma mezilidských vztahů?
- 10. Má učebnice akreditaci MŠMT?**
- 11. Pokud se jedná o učebnici, je dobře didakticky vybavena?**
  - a) Obsahuje různé druhy písma?
  - b) Obsahuje barevný podklad pro zvýraznění pod textem?
  - c) Obsahuje předmluvu pro žáky?
  - d) Začínají kapitoly na nové stránky?
  - e) Obsahuje náměty pro mimoškolní činnost?
  - f) Seznamuje s cílem učení, kapitoly?
  - g) Obsahuje zvýrazněné shrnutí kapitoly?
  - h) Obsahuje zpětnou vazbu pro žáky? (kvízy, testy, otázky zaměřené na ovládnutí probíraného tématu)
  - i) Odkazuje na jiné zdroje informací?
- 12. Navazují na sebe jednotlivé kapitoly učebnice?**
- 13. Existuje nějaký navazující materiál?**

V první otázce jsme se soustředili na rozřazení publikací do kategorií učebnice, metodiky, návody a náměty a jiná kategorie, což posloužilo pro lepší orientaci v následujících otázkách.

Druhá otázka, zda materiál souhlasí s RVP, se v první řadě soustřeďuje na rok vydání publikace. Některé materiály ale mohou korespondovat s RVP i pokud vznikly

dříve. Proto jsme se snažili o bližší prozkoumání. Samozřejmě ale záleží na každém učiteli, zda dokáže publikaci potřebám RVP, ale především potřebám dětí přizpůsobit.

Třetí otázka se týká struktury publikace. Struktura je samozřejmě důležitější u těch publikací, se kterými přicházejí do styku žáci, tedy hlavně u učebnic. Přehled kapitol, stejně jako obsahy témat a kapitol jsou nezbytné hlavně pro orientaci v učebnici, a tudíž pro samotnou práci s ní. Přehled cílů není důležitý jen pro učitele, ale také pro žáky. Je totiž známo, že seznámení s cílem, má pozitivní vliv na proces učení. Motivační texty a motivace vůbec jsou také poměrně důležité a jejich přítomnost v publikacích je žádaná. Výkladové texty ulehčují učitelovi práci se sháněním informací, které chce žákům předat. Pokud jsou v učebnici zastoupeny, žák se k nim může vracet při domácí přípravě, a tudíž se opět usnadní učení. Nejrůznější otázky a úkoly podněcují žáky k přemýšlení, pomáhají jim formovat názory a učí je reagovat a formulovat myšlenky, což je přínosné pro jejich všestranný rozvoj.

Čtvrtá otázka je zaměřena na to, zda publikace obsahuje aktivity na rozvoj různých dovedností, tedy zda není příliš jednostranně zaměřená.

Otázka, zda by se dala publikace použít jako hlavní materiál pro výuku je mírně subjektivní. Každý učitel považuje za vhodný jiný materiál a jiný mu také vyhovuje. Zde jsme se soustředili spíše na to, aby publikace neměla nějaké výrazné nedostatky, které by mohly být překážkou při výuce.

Šestá otázka směřuje k obrazovému materiálu v publikacích, který je důležitý hlavně v učebnicích, ale i v ostatních výtvarných publikacích má své nezastupitelné místo. S tím souvisí i další otázka, a sice zda je publikace barevná. Barevné obrázky, ilustrace a fotografie jsou totiž ve výtvarné výchově důležitější než v jiných předmětech. Na druhou stranu je to celkem finančně nákladná záležitost.

Osmá otázka se zaměřuje na ukázky a příklady. Ty bývají zastoupeny většinou fotografiemi a jinými obrazovými komponenty.

Další otázka se soustředí na to, zda publikace rozvíjí žáky i po stránce hodnot, ne jen vědomostí a dovedností. Zaměřuje se na témata menšin, multikulturalitu a na mezilidské vztahy.

Zda je učebnice akreditovaná a má doložku MŠMT, má význam především pro ředitele a učitele škol, kteří podle toho často publikace vybírají.

Jedenáctá otázka má smysl především u kategorie učebnic, kde je didaktická vybavenost obzvláště důležitá. Jednotlivé podotázky se zaměřují na to, co by v učebnicích nemělo chybět.

Dále byla hodnocena návaznost u jednotlivých kapitol v publikacích, ale také to, zda k publikacím jsou vytvořeny nějaké navazující či doplňující materiály.

Otázky jsou voleny tak, aby se na ně dalo odpovědět buď kladně, nebo záporně. U některých publikací ale nebyla odpověď příliš jednoznačná.

3.1.2 Komparované publikace

Do komparace byly zahrnuty především ty publikace, které jsou dle našeho názoru dostupné a o kterých se domníváme, že jsou i zároveň jedny z nejrozšířenějších a nejpoužívanějších. Zároveň byly komparovány ale také ty, které byly nějakým způsobem zajímavé (například dobou vzniku nebo způsobem zpracování).

Jejich seznam je následující:

Kreslete si s námi – Karla Cikánová, 1997

Kreslíme, malujeme, modelujeme – Vlasta Brožová, Marta Peřinová, 1993

Linie, barva, tvar ve výtvarné výchově – Věra Roeselová, 1997

Malujte si s námi – Karla Cikánová, 1996

Obrazárna v hlavě 1-2 – Pavel Šamšula, 1996

Průvodce výtvarným uměním 1 – Pavel Šamšula, Jaromír Adamec, 2000

Tvoříme ve stylu známých malířů – Jan Uhlíř, 2002

Výtvarné techniky pro děti – Petra Vondrová, 2001

Výtvarná tvorba – Zdeňka Nedvědová, Iva Zatloukalová, 2000

Výtvarná výchova v projektech 1 – Igor Zhoř, 1995

Výtvarná výchova pro 6. a 7. ročník základní školy a víceletá gymnázia – Marie Fulková, Marie Novotná, 1999

Výtvarná výchova v 1. a 2. ročníku – Rudolf Čermák, Václav Penc, 1963

Výtvarná výchova v 5. a 6. ročníku – Anton Macko, Otília Nevřelová, 1990

3.1.3 Výsledky komparace

Kategorie učebnic

Následující publikace jsme kategorizovali jako učebnice – *Obrazárna v hlavě 1-2*, *Výtvarná výchova v projektech 1*, *Průvodce výtvarným uměním 1*, *Kreslíme, malujeme, modelujeme a Výtvarná výchova pro 6. a 7. ročník základní školy a víceletá gymnázia*. Mezi učebnice jsme zahrnuli takové publikace, podle kterých mohou pracovat žáci v hodinách – učebnice, čítanky a pracovní sešity, tedy publikace primárně určené pro děti. Zaměříme se nyní ve větší míře na nedostatky jednotlivých učebnic, protože negativních připomínek bude u většiny publikací méně. Všechny otázky, nebo oblasti ze seznamu, o kterých zde není zmiňováno, byly zodpovězeny kladně a publikace dané kritérium splňuje.

Obrazárna v hlavě nesouhlasí s RVP, také neobsahuje stručně uvedené obsahy kapitol, chybí i přehled cílů. Dále můžeme postrádat náměty na mimoškolní činnost. Neseznamuje žáky s cílem učení, kapitoly, což ale může zastoupit učitel. Za zásadnější vadu však pokládáme absenci zpětné vazby pro žáky v jakékoli podobě. Kapitoly

na sebe příliš nenavazují, ale jako klad můžeme hodnotit to, že publikace spojuje výtvarné umění a literární (básničky, citáty k zamýšlení) a obsahuje velké množství obrázků s vysvětlivkami.

Výtvarná výchova v projektech 1 stejně jako všechny ostatní učebnice nezohledňuje RVP, nenalezneme ani stručné obsahy kapitol, ani přehled cílů. Je škoda, že materiál není barevný, ale pracovní sešit by měl být finančně dostupný všem žákům a barevné obrázky by jeho cenu přece jen zvýšily. Žáci mohou jen částečně získat z publikace nové postoje a hodnoty, nevyskytuje se např. téma jiných národností nebo menšin. Publikace nemá doložku MŠMT a co se týče didaktické vybavenosti, tak zde chybí například různé druhy písma nebo barevné zvýraznění částí textu i náměty na mimoškolní činnost. Se zpětnou vazbou pro žáky je na tom publikace poměrně dobře, obsahuje jak otázky, tak úkoly a dokonce v ní najdeme i odkazy na jinou literaturu. Chybí zde například zvýrazněné shrnutí kapitoly. Tato publikace obsahuje jako jediná slovníček pojmů, výslovnost jmen autorů a také stručný přehled vývoje výtvarného umění.

Průvodce výtvarným uměním 1 poskytuje žákům dost informací o vývoji umění, ale můžeme k němu mít poněkud více připomínek. Nesouhlasí s RVP, neobsahuje přehled cílů ani stručné obsahy kapitol, motivační texty, ani otázky a úkoly. Neobsahuje náměty na žádné aktivity. Publikace se nedá používat jako hlavní materiál ve výuce. Doprovází ale jako jedna z mála praktickou výuku výtvarné výchovy z hlediska dějin umění, což jistě ocení hlavně učitelé druhého stupně základních škol. Tam by se totiž žáci s dějinami výtvarného umění měli seznamovat a mít o nich přehled. Jedná se především o výkladové texty, ze kterých žáci nezískají ani nové postoje nebo hodnotovou orientaci. Učebnice by mohla být lépe didakticky vybavena, zejména by mohla obsahovat alespoň zpětnou vazbu pro žáky, nebo zvýrazněné shrnutí kapitol.

Učebnice slouží také jako doprovodný materiál k hodinám dějepisu. Poskytuje tedy pouze množství informací a ukázek, které ale mohou sloužit jako zdroj inspirace.

Kreslíme, malujeme, modelujeme nesouhlasí s RVP a po stránce struktury můžeme postrádat obsahy témat, přehled cílů, motivační texty. Učební text se také příliš nezaměřuje na postoje a hodnotovou orientaci dětí. Z didaktického hlediska má publikace příliš monotónní písmo, bez zvýraznění částí textu. Chybí seznámení s cílem učení a zpětná vazba. Publikace se soustředí hlavně na přehled technik a materiálů, tedy teoretické znalosti. Zároveň nabízí náměty pro činnosti a ukázky děl umělců.

Výtvarná výchova pro 6. a 7. ročník základní školy a víceletá gymnázia je učebnice, která má dle našeho názoru k RVP nejbližší. Struktura materiálu je celkem vyhovující. I z didaktického hlediska nemáme větších výhrad, pouze opět postrádáme zpětnou vazbu pro žáky. Tato učebnice se jevila ze všech hodnocených jako nejlepší, škoda jen, že není určena pro 1. stupeň.

Kategorie metodik

Do této kategorie jsme zařadili publikace *Výtvarné techniky pro děti*, *Výtvarná výchova v 1. a 2. ročníku* a *Výtvarná výchova v 5. a 6. ročníku*. První zmíněná publikace je zařazena do této kategorie přes to, že by mohla spadat i do kategorie návodů a námětů. Svým zpracováním se ale jeví blíže k metodikám, protože je orientovaná přímo do vyučovacích hodin.

Výtvarné techniky pro děti nesplňují požadavky RVP, neobsahují přehled cílů, ani otázky a úkoly pro děti. Materiál není barevný a neobsahuje žádné ukázky a příklady, což je u metodiky celkem potřebné. Nenalezneme zde žádnou aktivitu zaměřenou například na mezilidské vztahy, žáci z námětů nezískávají nové postoje. Materiál seznamuje s cílem lekcí, ovšem cíle jsou často podobné a jednostranné

a některé příliš obecné (např. rozvoj fantazie). Někteří učitelé mohou ocenit, že lekce jsou předem přesně připravené, ovšem je to věc názoru.

Výtvarná výchova v 1. a 2. ročníku byla vybrána záměrně, protože se jedná o publikaci z 60. let minulého století a je zajímavé, jak se metodiky v průběhu času změnily. Je logické, že publikace nesouhlasí s RVP a ani nerozvíjí hodnoty a postoje u dětí. Je zaměřena především na techniku a naučení nových schopností, což je zapříčiněno dobou vzniku. Nenajdeme zde náměty na mimoškolní činnost a ani cíl u jednotlivých činností.

Výtvarná výchova v 5. a 6. ročníku se také příliš nezabývá hodnotovou orientací dětí. Cíle jsou zde uvedeny jen částečně, a to pouze u ukázkových vyučovacích hodin. Náměty na mimoškolní aktivity zde také nenajdeme. Celkově je ale publikace zpracována lépe než ta předchozí.

Kategorie návodů a námětů

Do této kategorie byly zařazeny publikace *Tvoříme ve stylu známých malířů*, *Kreslete si s námi* a *Malujte si s námi*.

Publikace Tvoříme ve stylu známých malířů také ještě není koncipována dle RVP. Neobsahuje přehled cílů, ani otázky, které by mohl učitel směřovat na žáky. Publikace není barevná, což hodnotíme jako nevýhodu, a ani neobsahuje příliš bohatý obrazový doprovod. Neobjevuje se zde žádná aktivita, která by nějakým způsobem pomáhala utvářet žákům nové postoje a hodnoty, ani aktivita, která by podněcovala k mimoškolní činnosti. V publikaci také není rozpracována zpětná vazba, ale jako klad můžeme považovat to, že se zde dají najít nápady na návaznou činnost k uvedeným aktivitám. Tato publikace rozhodně může učitele inspirovat a celkově je hodnocena kladně.

Publikace Karly Cikánové *Kreslete si s námi* a *Malujte si s námi* budeme hodnotit společně, protože způsob zpracování je u obou prakticky totožný. Publikace jsou barevné a plné námětů, ale například motivační texty, otázky pro děti, úkoly nebo cíle činností uvedeny nejsou. Knihy učitele inspirují, ale pokud si vybere některý z námětů, je potřeba aby si je upravil a doplnil vše potřebné. Jako klad těchto publikací vidíme to, že se objevují témata mezilidských vztahů, pocitů a nálad žáků, přírody a životního prostředí. Dalším pozitivem je i to, že se v publikacích objevují netradiční techniky kresby a malby a ukázky žákovských prací, které mohou být motivující pro žáky, ale i užitečné pro inspiraci samotného učitele.

Kategorie ostatních publikací

Do této kategorie byla zařazena publikace Věry Roeselové *Linie, barva, tvar ve výtvarné výchově*, která se svým pojetím odlišuje od všech ostatních. Publikace je určena učitelům, pro děti není vhodná. Nenalezneme v ní mnoho aktivit, ani cíle, motivaci nebo otázky a úkoly pro děti. Učitel zde může získat teoretické poznatky, které jsou někdy zároveň propojené s příkladem praktické činnosti. Ta je pouze zmíněna, nastíněna, ale není již podrobněji rozpracována, proto není uvedena ani zpětná vazba, kvízy, testy, náměty pro mimoškolní činnost. Hlavní těžiště práce a plánování, pokud si učitel zvolí tuto publikaci, zůstává hlavně na něm. Kladem této publikace je to, že obsahuje barevné ukázky a obrázky, ale především to, že ukázkové práce, které jsou zde nastíněny jsou zajímavé, mají hlubší smysl, nejsou povrchní nebo kýčovitě. Daly by se označit za velmi kvalitní. Celkově tuto publikaci můžeme hodnotit jako přínosnou.

3.1.4 Závěry komparace

Každá z publikací měla nějaký nedostatek. U některých publikací bylo nedostatků méně, u jiných více. Žádná z publikací není například vypracována podle

RVP, což je zajisté dané jejich dobou vzniku. Také neobsahuje žádná z nich ucelený přehled cílů. V žádné z publikací nenalezneme kvízy nebo testy pro děti ani zvýrazněné shrnutí kapitol.

Ve většině publikací není uveden ani stručně obsah kapitol a chybí také motivační texty a otázky na probíraná témata. Dále si většina publikací neporadila s otázkou rozvíjení hodnotové orientace dětí, což je škoda, protože to koncepce předmětu výtvarné výchovy nabízí. U většiny publikací se také neobjevují mimoškolní činnosti, zpětná vazba, návaznosti jednotlivých kapitol ani navazující materiály. Většina publikací nemá doložku MŠMT.

Oproti tomu jsou všechny publikace strukturované a obsahují přehled kapitol. Ve všech učebnicích pro děti najdeme výkladové texty a u většiny ostatních publikací rovněž. Většina publikací obsahuje aktivity k rozvoji různých dovedností, ukázky, příklady, ilustrace a obrázky. V kategorii didaktické vybavenosti ale učebnice pokulhávají. Jako klad můžeme u nich hodnotit pouze přítomnost předmluvy pro žáky a to, že kapitoly jsou přehledné a začínají na nové stránce, jinak všechny ostatní položky z didaktické vybavenosti nesplňují.

Hodnocení tedy ukázalo, že žádná z publikací není dokonale zpracovaná. Ostatně to ani není cílem jednotlivých autorů. Důležité je to, aby si učitel odnesl z publikace to, co potřebuje. Každý učitel požaduje od publikace něco jiného a to, co vyhovuje jednomu, nemusí vyhovovat druhému. Dalo by se konstatovat, že výběr z publikací je celkově pestrý, ale dost omezený jejich množstvím. Myslíme si, že pokud by publikací bylo více, samotní učitelé by věnovali více času tomu, aby rozlišili jejich kvalitu, a autoři by se zase snažili o to, aby byla jejich publikace co nejpřínosnější a nejefektivnější pro výuku.

S tímto hodnocením, i přesto, že by mělo být maximálně objektivní, se nemusí všichni ztotožnit. Jak jsme již zmiňovali, názory na jednotlivé publikace jsou ryze individuální a jistě se liší. Proto jsme se zajímali i o to, jak by tyto vybrané publikace ohodnotili učitelé základních škol, kteří se s nimi setkávají v praxi. Této problematice se věnuje následující dotazníkové šetření.

3.2 Dotazníkové šetření

3.2.1 Cíl šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, zda učitelé na prvním stupni ZŠ v Libereckém kraji používají publikace k výtvarné výchově, jaké publikace používají nejčastěji, jakým způsobem s nimi pracují a jak jsou s nimi spokojeni.

3.2.2 Stanovení otázek a předpokladů

OTÁZKY:

1. Jaké jsou nejvíce rozšířené publikace na základních školách?
2. Jaké publikace jsou nejvíce používané učiteli?
3. Jak učitelé s publikacemi pracují?
4. Jak jsou učitelé s publikacemi, které používají, spokojeni?
5. Jakými způsoby učitelé získávají náměty do hodin?

PŘEDPOKLADY:

1. Předpokládá se, že nejvíce rozšířené publikace na základních školách jsou metodiky.
2. Předpokládá se, že nejvíce používané učiteli jsou metodiky.
3. Předpokládá se, že alespoň polovina učitelů z celkového počtu pracuje s publikacemi tak, že z nich vybírá pouze to, co je zaujme.
4. Předpokládá se, že více jak polovina učitelů z celkového počtu čerpá náměty z publikací.

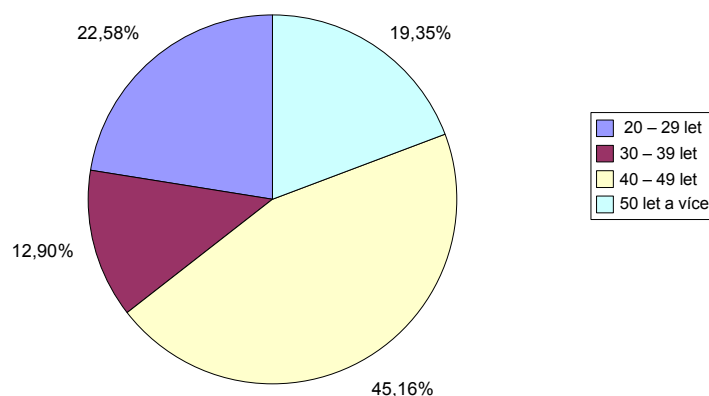
3.2.3 Charakteristika a průběh šetření

Zjišťování potřebných údajů probíhalo formou dotazníku. Cílovou skupinou byli učitelé 1. stupně ZŠ v Libereckém kraji, kteří vyučují výtvarnou výchovu. Dotazník byl

anonymní a obsahoval celkem 6 otázek, které se zaměřovaly na používání publikací ve výtvarné výchově. Otázky byly voleny tak, aby na sebe navazovaly. V dotazníku se vyskytla jedna otevřená otázka, kde mohli učitelé doplnit libovolnou odpověď (č. 6). Zbytek otázek dával dotazovaným učitelům možnost výběru a to buď jedné odpovědi (č. 1), nebo více odpovědí z nabídky (druhá část 1. otázky, č. 2, č.4, č. 5). V jednom případě byla také použita známkovací škála (č. 3).

Celkem bylo rozdáno 35 dotazníků, vrátilo se jich 31. Návratnost byla tedy 88,6%. Dotazovaní byli rozděleni dle věku a délky praxe.

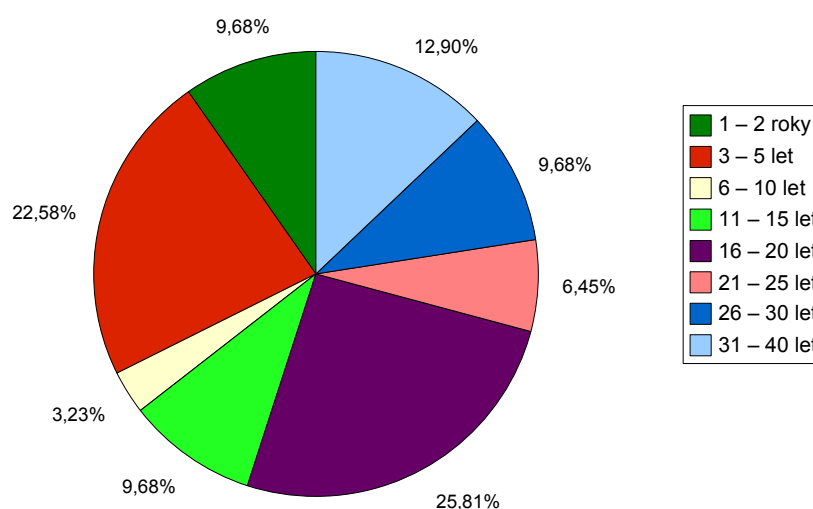
Věk dotazovaných

Graf 2: Věk dotazovaných

Komentář: Graf 2 znázorňuje věkovou strukturu dotazovaných. Nejpočetnější skupinu tvořili učitelé ve věku mezi 40 a 49 lety (45,16%). Druhé nejpočetnější zastoupení měla skupina ve věku 20 až 29 let (22,58%). Skupina učitelů starších 50 let čítala 19,35% a nejmenší zastoupení měla věková kategorie 30 až 39 let (12, 9%).

Délka praxe dotazovaných

Graf 3: Délka praxe dotazovaných

Komentář: Graf č. 2 zachycuje délku praxe dotazovaných. Nejpočetnější byla skupina učitelů s délkou praxe 16 – 20 let. Nejméně dotazovaných mělo délku praxe v rozmezí 6 – 10 let. Nikdo z dotazovaných neměl praxi větší jak 40 let.

3.2.4 Výsledky šetření a jejich interpretace

OTÁZKA 1

Jaké jsou nejvíce rozšířené publikace na základních školách?

Výsledek šetření je uveden v tabulce 1.

Tabulka 1: Rozšíření publikací na školách

Název publikace, kterou mají učitelé na škole k dispozici	Počet publikací z odpovědí učitelů
Kreslíme, malujeme, modelujeme (<i>Brožová</i>)	12
Náměty ve výtvarné výchově (<i>Roeselová</i>)	11
Malujte si s námi (<i>Cikánová</i>)	10
Výtvarné techniky pro děti (<i>Vondrová</i>)	9
Kreslete si s námi (<i>Cikánová</i>)	8
Linie, barva, tvar ve výtvarné výchově (<i>Roeselová</i>)	6
Výtvarná výchova v 5. a 6. ročníku ZŠ (<i>Macko, Nevřelová</i>)	4
Průvodce výtvarným uměním (<i>Šamšula</i>)	3
Řady a projekty ve výtvarné výchově (<i>Roeselová</i>)	
Obrazárna v hlavě (<i>Šamšula</i>)	2
Tvoříme ve stylu známých malířů (<i>Uhlíř</i>)	
Výtvarné nápady pro školáky a předškoláky (<i>Wattová</i>)	
Velká kniha pro malé mistry (<i>Dusseldorfová</i>)	
Kniha výtvarných nápadů (<i>Wattová</i>)	
Nápady pro malé výtvarníky (<i>Wattová</i>)	
Každé dítě to zvládne (<i>Harrison a kol.</i>)	
Objevujte s námi tvar (<i>Cikánová</i>)	1
Výtvarná výchova v projektech (<i>Zhoř</i>)	
Výtvarná výchova v 1. a 2. ročníku (<i>Voseček, Poupa</i>)	
Co budu dnes dělat? (<i>Gibson</i>)	
Zábavné výtvarné nápady (<i>Gilpin, Pratt</i>)	

Komentář: Publikace, které učitelé nejčastěji uváděli, jsou uvedeny na začátku tabulky. Nejníže jsou uvedeny nejméně zastoupené publikace.

PŘEDPOKLAD 1

Předpokládá se, že nejvíce rozšířené publikace na základních školách jsou metodiky.

Výsledky zpracovává tabulka 1.

Komentář: Tabulka 1 ukazuje, že nejvíce rozšířené publikace na základních školách jsou Kreslíme, malujeme, modelujeme, Náměty ve výtvarné výchově a Malujte si s námi. Pouze dvě metodiky se objevily v tabulce. Byly to metodické příručky Výtvarná výchova v 5. a 6. ročníku ZŠ (*Macko, Nevřelová*), kterou uvedli 4 učitelé a Výtvarná výchova v 1. a 2. ročníku (*Voseček, Poupa*), kterou zmínil 1 učitel. Ostatní metodiky uvedeny nebyly.

Předpoklad 1 se nepotvrdil.

OTÁZKA 2

Jaké publikace jsou nejvíce používané učiteli?

Výsledek šetření uveden v tabulce 2.

Tabulka 2: Publikace, které jsou používalé učiteli

Název publikace	Počet učitelů, kteří ji používají
Náměty ve výtvarné výchově (<i>Roeselová</i>)	8
Malujte si s námi (<i>Cikánová</i>)	7
Kreslete si s námi (<i>Cikánová</i>)	6
Výtvarné techniky pro děti (<i>Vondrová</i>)	4
Linie, barva, tvar ve výtvarné výchově (<i>Roeselová</i>)	3

Řady a projekty ve výtvarné výchově (<i>Roeselová</i>) Kreslíme, malujeme, modelujeme (<i>Brožová</i>)	3
Tvoříme ve stylu známých malířů (<i>Uhlíř</i>) Velká kniha pro malé mistry (<i>Dusseldorfová</i>) Kniha výtvarných nápadů (<i>Wattová</i>) Nápady pro malé výtvarníky (<i>Wattová</i>)	2
Objevujte s námi tvar (<i>Cikánová</i>) Výtvarná výchova v projektech (<i>Zhoř</i>) Výtvarné nápady pro školáky a předškoláky (<i>Wattová</i>) Co budu dnes dělat? (<i>Gibson</i>) Zábavné výtvarné nápady (<i>Gilpin, Pratt</i>) Každé dítě to zvládne (<i>Harrison a kol.</i>)	1

Komentář: Nejvíce používané publikace jsou uvedeny na začátku tabulky, nejméně používané na konci. Publikace, které se v tabulce 2 nevyskytují, ale v tabulce 1 ano, učitelé na školách sice mají, ale nepoužívají je.

PŘEDPOKLAD 2

Předpokládá se, že nejvíce používané učители jsou metodiky.

Výsledek je uveden v tabulce 2.

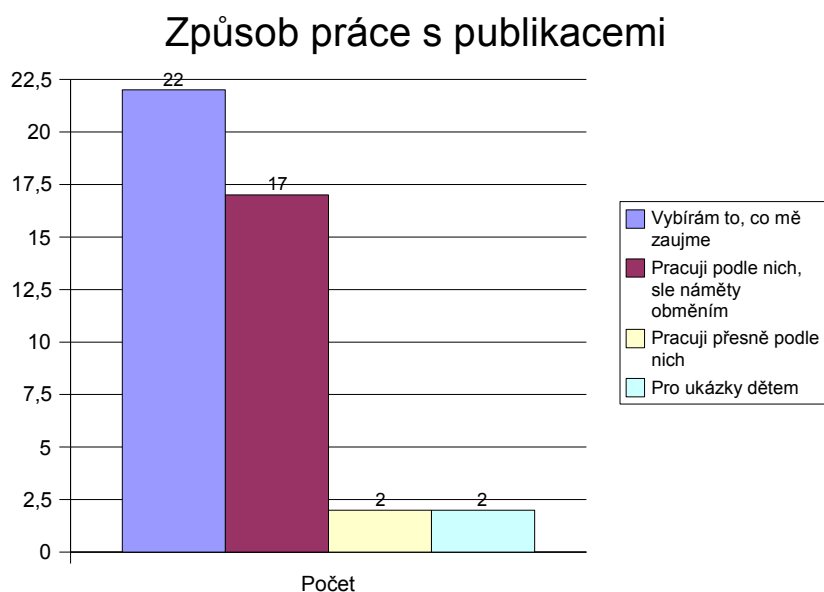
Komentář: Mezi publikace, které jsou nejvíce používané učители patří: Náměty ve výtvarné výchově (*Roeselová*), Malujte si s námi (*Cikánová*), Kreslete si s námi (*Cikánová*). Ani jeden učitel neuvedl, že používá metodiku.

Předpoklad 2 se nepotvrdil.

OTÁZKA 3

Jak učitelé s publikacemi pracují?

Výsledky dotazníkového šetření zpracovává následující graf 4 .

Graf 4: Způsob práce učitelů s publikacemi

Poznámka: Učitelé zaškrtovali více odpovědí, proto je celkový počet odpovědí vyšší než počet dotazovaných.

Komentář: Graf č. 4 ukazuje, že 22 (tj. 70,96%) učitelů z celkového počtu 31 vybírá z publikací pouze to, co je zaujme. 17 učitelů (tj. 54,83%) uvedlo, že podle publikací pracuje, ale někdy náměty obmění či doplní. Pouze 2 (tj. 6,45%) učitelé pracují přesně podle publikací a další 2 (tj. 6,45%) uvedli, že publikace používají pro ukázky dětem.

PŘEDPOKLAD 3

Předpokládá se, že alespoň polovina učitelů z celkového počtu pracuje s publikacemi tak, že z nich vybírá pouze to, co je zaujme.

Výsledek šetření uveden v grafu 4.

Komentář: Celkem 22 učitelů z 31, tedy 70,96%, pracuje s publikacemi tak, že z nich vybírá pouze to, co je zaujme.

Předpoklad 3 se potvrdil.

OTÁZKA 4

Jak jsou učitelé s publikacemi, které používají spokojeni?

Výsledek šetření uvádí tabulka 3.

Tabulka 3: Spokojenost učitelů s publikacemi

Název publikace	Aritmetický průměr známek	Počet učitelů, kteří hodnotili
Malujte si s námi (Cikánová)	1,5	10
Tvoříme ve stylu známých malířů (Uhlíř)	1,5	4
Linie, barva, tvar ve výtvarné výchově (Roeselová)	1,55	9
Kreslete si s námi (Cikánová)	1,57	7
Náměty ve výtvarné výchově (Roeselová)	1,61	13
Řady a projekty ve výtvarné výchově (Roeselová)	1,75	4
Výtvarná výchova v projektech (Zhoř)	2	4
Průvodce výtvarným uměním (Šamšula)	2,25	4
Kreslíme, malujeme, modelujeme (Brožová)	2,69	13
Výtvarné techniky pro děti (Vondrová)	3, 18	11

Komentář: V tabulce jsou uvedeny pouze ty publikace, které ohodnotili více jak 2 učitelé (pro větší objektivnost). Z uvedených známek v dotaznících byl vypočítán aritmetický průměr. Nejlepší hodnocení měla publikace Malujte si s námi, nejhorší Výtvarné techniky pro děti.

Za zmínění také stojí, že publikaci Výtvarné techniky pro děti hodnotili učitelé všemi známkami škály, to znamená, že se názory na tuto publikaci dost liší. (Jeden učitel ohodnotil známkou jedna, dva známkou pět a zbytek odpovědí se rozložil mezi ostatní stupně škály). Obdobně je tomu i u publikace Kreslíme, malujeme, modelujeme, kde je také využito škály v celé šíři.

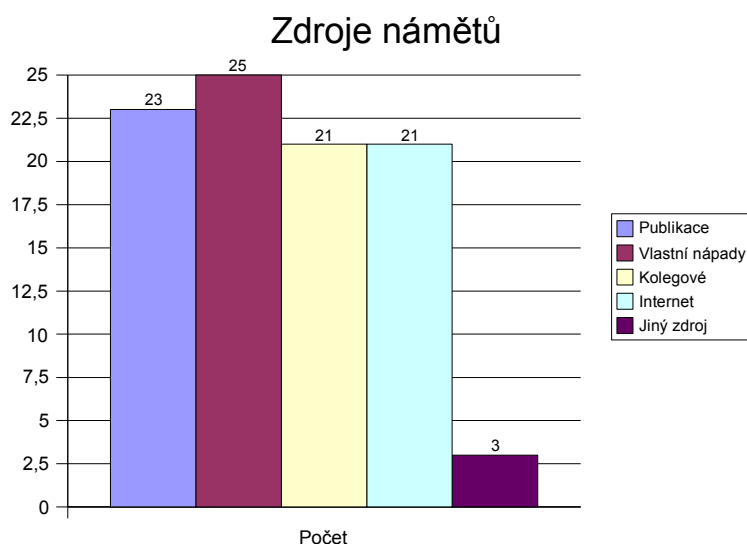
Dalším zajímavým výsledkem je to, že odpovědi učitelů byly sjednoceny u publikace Výtvarné výchovy v projektech. Všichni hodnotící tuto publikaci ohodnotili známkou 2.

U všech ostatních publikací se známky učitelů pohybovaly v rozmezí jedna až tři.

OTÁZKA 5

Jakými způsoby učitelé získávají náměty do hodin?

Výsledky šetření zpracovává graf 5.

Graf 5: Zdroje námětů do hodin

Poznámka: Učitelé zaškrtovali více odpovědí, proto je celkový počet odpovědí vyšší než počet dotazovaných.

Komentář: Dle grafu 5 celkem 25 učitelů z celkového počtu (tj. 80,64%) používá vlastní nápady. Publikace využívá 23 učitelů (tj. 74,19%). 21 učitelů (tj. 67,74%) uvedlo, že zdrojem námětů jim jsou kolegové a stejné množství učitelů (67,74%) hledá náměty na internetu. 3 učitelé (tj. 9,67%) uváděli jiný zdroj námětů (návštěva jiné školy, nápady od dětí).

PŘEDPOKLAD 4

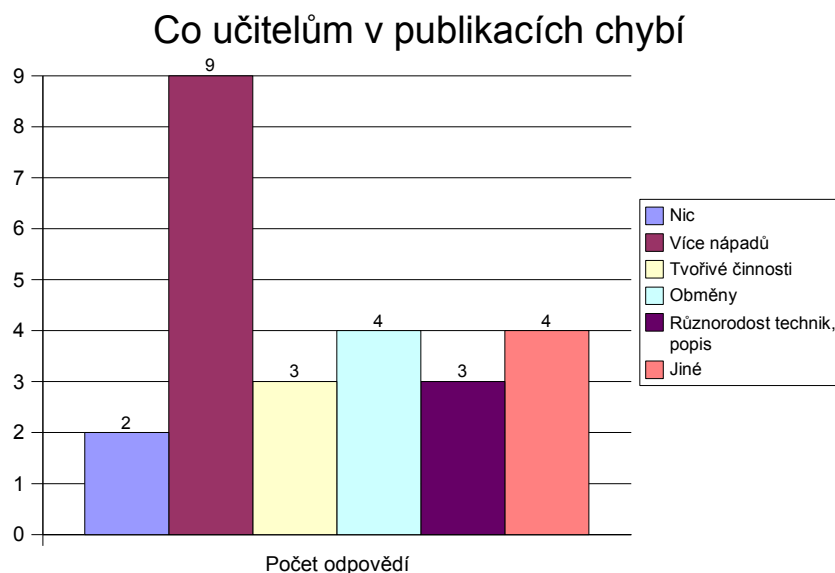
Předpokládá se, že více jak polovina učitelů z celkového počtu čerpá náměty z publikací.

Výsledek šetření zpracovává graf 5.

Komentář: Z grafu 5 vyplývá, že 23 učitelů z 31, tedy 74,19%, čerpá náměty a nápady z publikací.

Předpoklad 4 se potvrdil.

Dotazník obsahoval ještě jednu otázku, jejíž vyhodnocení je záměrně uvedeno až nyní, protože se k ní nevztahuje žádný z předpokladů, ale jejíž vyhodnocení je celkem zajímavé. Učitelé měli odpovídat na to, co v publikacích postrádají. Dost velké procento učitelů na otázku neodpovědělo (zhruba 35%). Odpovědi zbylých zhruba 65% učitelů uvádí následující graf 6.

Graf 6: Nedostatky v publikacích podle učitelů

Komentář: Graf č. 6 ukazuje, že učitelé nejvíce postrádají pestrou škálu nápadů, námětů, které by byly vhodné i pro 1. stupeň (v devíti případech). Tři učitelé postrádali obměny činností. Dalším třem učitelům chyběly tvořivé činnosti a projekty. Dvěma učitelům nechybělo v publikacích nic. Celkem 4 učitelé postrádali v publikacích ještě něco jiného (například vkus, šablony, rozpracování částí hodiny).

3.2.5 Závěr dotazníkového šetření

Cílem šetření bylo zjistit, zda učitelé na prvním stupni vybraných základních škol v Libereckém kraji mají k dispozici publikace k výtvarné výchově, zda je používají a jaké publikace používají nejčastěji. Dále jakým způsobem s nimi pracují a jak jsou s nimi spokojeni.

Z výsledků je patrné, že učitelé mají k dispozici na školách některé publikace. Nejčastěji byly uváděny tyto tři: Kreslíme, malujeme, modelujeme, Náměty ve výtvarné výchově a Malujte si s námi.

Z celkového počtu 31 dotazovaných uvedlo 74,19%, že používá publikace jako zdroj námětů a nápadů do hodin. Nejčastěji pracují s publikacemi Náměty ve výtvarné výchově (celkem 8 dotázaných), Malujte si s námi (celkem 7 dotázaných), Kreslete si s námi (celkem 6 dotázaných).

Dotazovaní učitelé nejčastěji pracují s publikacemi tak, že z nich vybírají pouze to, co je zaujme (70,96%) a v 17 případech (54,83%) uvedli, že pracují podle nich, ale náměty někdy obmění nebo doplní.

Co se týká spokojenosti učitelů s publikacemi, nejlépe byla v dotazníkovém šetření ohodnocena publikace Malujte si s námi, nejhůře publikace Výtvarné techniky pro děti. Ne všechny publikace byly ale učiteli ohodnoceny.

3.3 Metodický materiál a kapitola učebnice

3.3.1 Úvod

Jelikož z dotazníkového šetření plyne, že učitelé při hledání námětů využívají publikace, rozhodli jsme se vytvořit metodický materiál pro učitele doplněný o kapitoly do učebnice pro děti.

Metodický materiál i textová pomůcka pro děti, by měly splňovat některé cíle stanovené RVP. Záměrně uvádíme, že pouze některé, protože materiál je určen zhruba pro dva měsíce, a tudíž nemůže být tak obsáhlý, aby pojal všechny cíle stanovené Rámcovým vzdělávacím programem. Nebudeme se zde již znovu zabývat obecnými cíli předmětu. Je ale vhodné připomenout některé základní informace, které mohou mít vliv na výuku a použití vytvořených materiálů.

3.3.2 Struktura a bližší popis materiálu

Materiál je koncipován pro výuku výtvarné výchovy v pátém ročníku ve dvouhodinových blocích a zaměřuje se na dvě témata – Rostliny a Svět na dlani. Tato témata patřila mezi nejfrekventovanější v tematických plánech několika základních škol v Libereckém kraji. Rostlinná tematika byla zahrnuta ve všech zkoumaných tematických plánech. Téma okolního světa a lidí je sice poněkud širší, ale alespoň částečně se s ním počítalo ve většině z vybraných tematických plánů. Tematické plány, ze kterých byly tyto informace čerpány, byly analyzovány v průběhu pedagogické praxe i mimo ni, ve spolupráci s některými základními školami Libereckého kraje.

Materiál zahrnuje jak přípravy na hodiny pro učitele, tak textovou pomůcku pro děti, která na přípravy na hodiny úzce navazuje. Snaží se rozvinout zájem dětí

o výtvarné umění, seznámit je s některými základními pojmy, technikami a vyjadřovacími prostředky, snaží se v rámci možností rozvíjet komunikaci dětí i jejich poznání, vnímavost a citlivost k okolí a hodnotovou orientaci. Je využíváno výkladu, pozorování, diskusí, samostatné práce, kolektivní práce a spolupráce mezi dětmi i sebehodnocení.

3.3.3 Účel materiálu a práce s ním

Účelem materiálu je to, aby pomohl učitelům při výuce a nabídl inspiraci. Také by měl sloužit žákům, kteří z něj mohou načerpat nové informace. Výhodou textů je, že se k nim žáci, pokud chtějí, mohou vracet i doma, což je podporuje v učení. Je možné si texty i přípravy podle potřeb individuálně pozměnit, nebo vybrat jen některé.

Pro práci s textovým materiálem je důležité, aby se učitel seznámil s přípravami na hodiny. Na začátku každé přípravy jsou uvedeny základní údaje (například počet potřebných hodin, cíle, rozvíjené kompetence, pomůcky a další poznámky). Dále je uveden metodický postup hodiny. V hodinách se pracuje s navrženým didaktickým materiálem pro děti, ale zároveň se plní i hlavní výtvarný úkol. Ten je uveden pouze v přípravách na hodiny a učitel s ním musí žáky seznámit.

V materiálech pro děti není záměrně odkazováno na zdroje informací a prameny u každého obrázku, protože by to děti mohlo rozptylovat. Proto je jejich seznam uveden až na konci. Jako první jsou uvedeny textové materiály pro děti, za nimi následují přípravy na hodiny, které s texty pro děti souvisí.

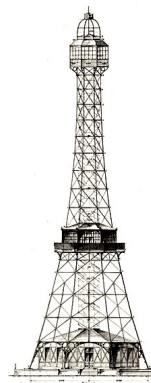
3.3.4 Učební text pro děti k první kapitole

Rostliny

Rostliny obklopují člověka od nepaměti. Jsou všude kolem nás, ve vodě i v půdě. Člověk by se bez rostlin neobešel. Díky rostlinám může přece dýchat. Rostliny jsou nám zdrojem potravy, umí nás obléknout, vyléčit. Některé krásně voní. Květinami často obdarováváme ty, jež máme nejraději.

Věděli jste, že:

Nejvyšší rostlinou na světě je sekvoje vždyzelená z Kalifornie, která měří 115,5 m (tedy skoro jako dvě Petřínské rozhledny na sobě).

Rostliny a umění

Již v dávných dobách se používala šťáva z některých rostlin jako barvivo (například z chrpy, šafránu, jalovce, borůvek, černého bezu, jasanu).

Rostliny nám mohou posloužit i místo štětců, per a tužek. Pokud je namočíme do barvy, můžeme s nimi psát, kreslit i malovat.

Květiny, trávy, stromy, keře, plody, listy... to vše můžeme nalézt na mnoha dílech slavných malířů.

1. Napiš, jaké rostliny nebo jejich části ti mohou posloužit jako nástroj pro malbu a kresbu:

např. větvička stromu, jehličí...

---

2. Jaká barva ti nejvíce připomene rostliny a proč?

**3. Kdyby mohly rostliny mluvit, co myslíš, že by nám řekly?
Napiš v jedné nebo dvou větách:**

Zamyslete se:

 Kolikrát jste během dnešního dne potřebovali nějaký výrobek z rostlin?

 Podívejte se kolem sebe a řekněte, co vše je z rostlin vyrobeno.

 Myslíte, že si lidé rostlin dostatečně váží?

První úkol: Vymýšlíme řeč rostlin

Umělci a rostliny

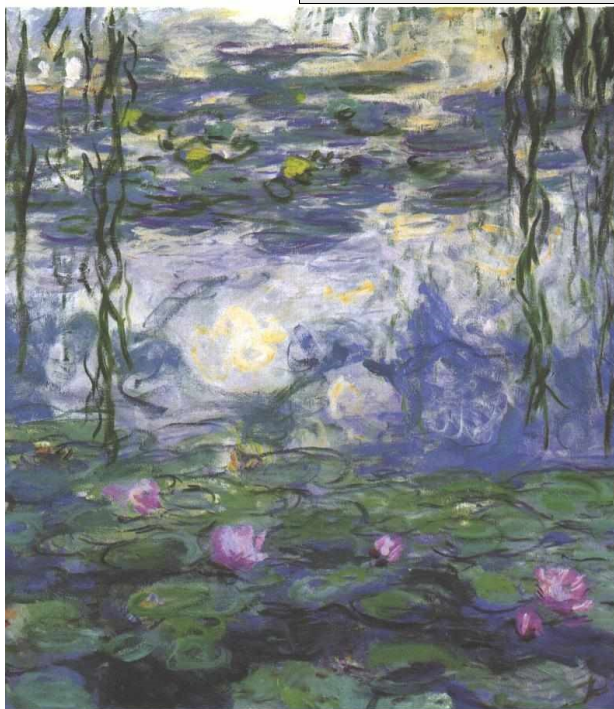
Vincent van Gogh

Vincent van Gogh byl umělec, který pocházel z Nizozemí. Žil v 19. století a věnoval se kresbě i malbě. Po celém světě se proslavil obrazem Slunečnice.

Reprodukce 1: V. van Gogh - Slunečnice

Všimněte si, že obraz je při pohledu z blízka tvořen jakoby čárkami, drobnými tahy štětce.

Reprodukce 2: C. Monet - Lekniny

Claude Monet

Tento francouzský malíř žil na přelomu 19. a 20. století. Jeho obrazy jsou plné zářivých barev. Patrné jsou také jednotlivé tahy štětce. Často maloval květiny ze své zahrady. Poznali byste, že to jsou lekníny?

Henri Rousseau

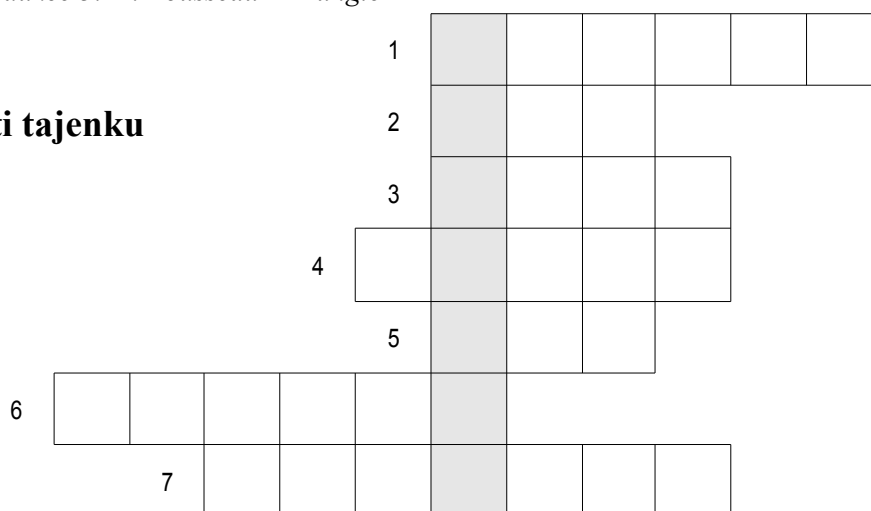
Henri Rousseau pocházel z Francie. Tvořil na přelomu 19. a 20. století.

Maloval exotické krajiny s rostlinami i zvířaty.

Reprodukce 3: H. Rousseau - Džungle

4. Vylušti tajenku

1. Základní výtvarná technika, při které používáme tužky, tuš, pastely...
2. Žlutohnědá barva
3. Dílo vytvořené sochařem
4. Výtvarná technika, při které používáme barvy a štětce
5. Tmavá kapalina, která se využívá při kresbě
6. Malířské náčiní se štětinami, slouží k nanášení barev
7. Budova, ve které se vystavují obrazy a umělecká díla

5. Který z obrázků tě více zaujal a proč?

Reprodukce 4: V. van Gogh - Kosatce

Reprodukce 5: A. Dürer - Velký drn

6. Zamysli se a napiš, jak by asi vypadal svět bez rostlin? Která rostlina by ti nejvíce chyběla a proč?

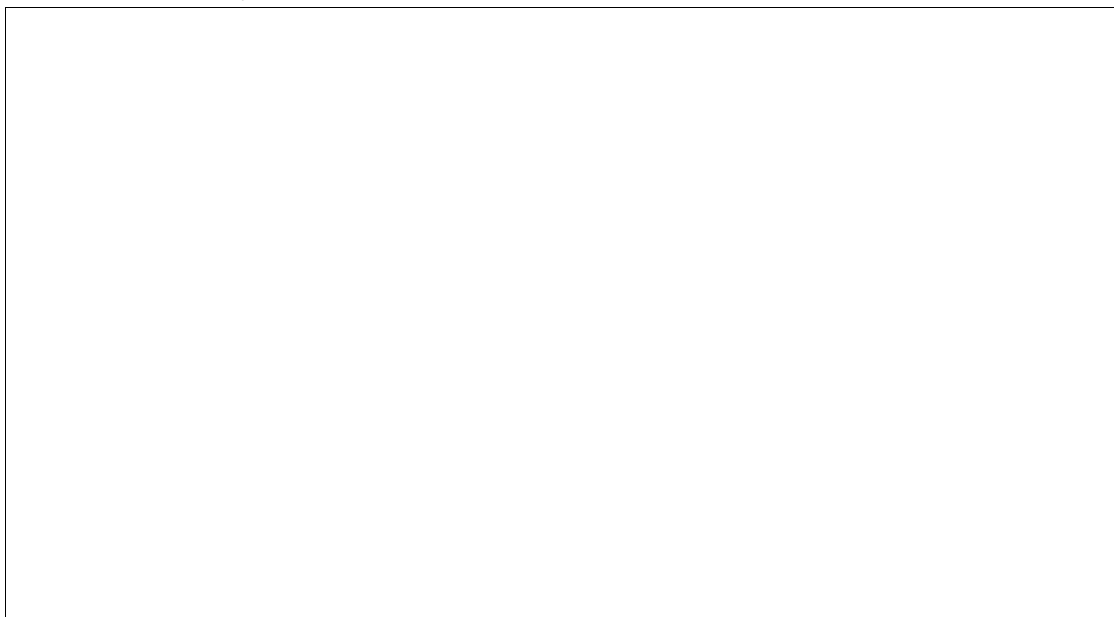

Druhý úkol: Rostliny, které nezvadnou...

7. Hádej, co označuje slovo *galium aparine*. Napiš, co si myslíš.

---

8. Tužkou nebo pastelkou načrtni, jak asi vypadá rostlina *stolístek klasnatý*.

9. Vymysli si jméno pro vlastní rostlinu – české i latinské.

---

10. Napiš zajímavosti o tvé vlastní rostlině (například kde roste, jak je vysoká, zda je užitečná, zda je něčím zvláštní...).

Třetí úkol: Naše fantazijní rostlina

11. Zkus uhodnout a napsat, co může být na obrázku?

_____

12. Doplň slova z rámečku, ne všechna:

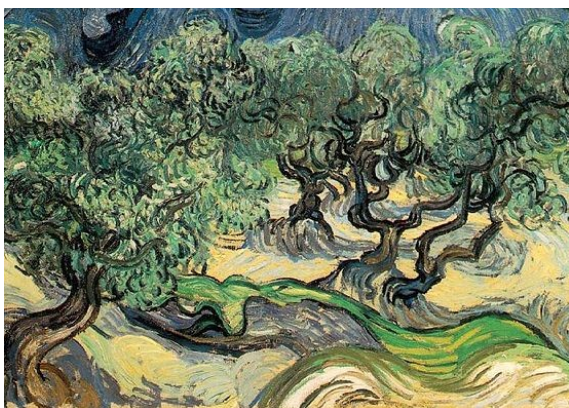
Rostliny jsou pro člověka _____ k životu. Člověk by se k _____ i přírodě měl chovat ohleduplně. Setkáváme se s nimi i ve _____ umění. Vyráběla se z nich například _____. Rostliny se objevují na slavných obrazech Vincenta van Gogha - _____ a Kosatce nebo Clauda Moneta - _____.

Lekniny	rostlinám	barviva	Slunečnice
nezbytné	výtvarném	zbytečné	papíru
sportovním	sklo	Narcisky	

Čtvrtý úkol: Kreslíme letokruhy

13. Pozoruj obrázky, všímej si linií na kmenech stromů a jejich tvarů. Porovnej barvy vrby.

Reprodukce 6: V. van Gogh - Olivovníky

Reprodukce 7: C. Monet - Vrba

V minulých hodinách výtvarné výchovy:

mě nejvíce zaujalo _____

se mi nejvíce podařilo _____

se mi nelíbilo _____

se mi nepovedlo _____

Zdroje obrázků a informací ke kapitole Rostliny

Rostlinný ornament – <http://www.ceske-tradice.cz/galleries/orig/235.jpg>

Sekvoje vždyzelená – http://dic.academic.ru/pictures/enc_colier/0889_001.jpg

Petřínská rozhledna –

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Projekt_rozhledny_na_Pet%C5%99%C3%ADn%C4%9B_%281891%29.jpg

Reprodukce 1 –

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b4/Vincent_Willem_van_Gogh_128.jpg

Reprodukce 2 – http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Monet_-_Seerosen5.jpg

Reprodukce 3 – <http://www.nga.gov/kids/rousseau-equatorial-m.jpg>

Reprodukce 4 – http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6a/VanGogh-Irisen_1.jpg

Reprodukce 5 –

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ee/Duerer_the_large_turf.jpg/180px-Duerer_the_large_turf.jpg

Letokruhy u cvičení č. 11 – http://www.wissenschaft-online.de/sixcms/media.php/395/thumbnails/21_jahresring_naklar.jpg.66920.jpg

Reprodukce 6 –

http://i.pravda.sk/08/091/skcl/P38259061_91890_The_Olive_Trees_1889_.jpg

Olivovníky foto – <http://www.vitarian.cz/images/olivetree.jpg>

Reprodukce 7 –

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Claude_Monet_Weeping_Willow.jpg

Vrba foto – <http://static.open.salon.com/files/weeping-willow-11250982436.jpg>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Sekvoj_v%C5%BEdyzelen%C3%A1

http://cs.wikipedia.org/wiki/Vincent_van_Gogh

http://cs.wikipedia.org/wiki/Claude_Monet

http://cs.wikipedia.org/wiki/Henri_Rousseau

3.3.5 Přípravy na hodiny k první kapitole

K následujícím přípravám na hodiny je vytvořen odpovídající učební text pro žáky na stranách 49-56.

Rostliny

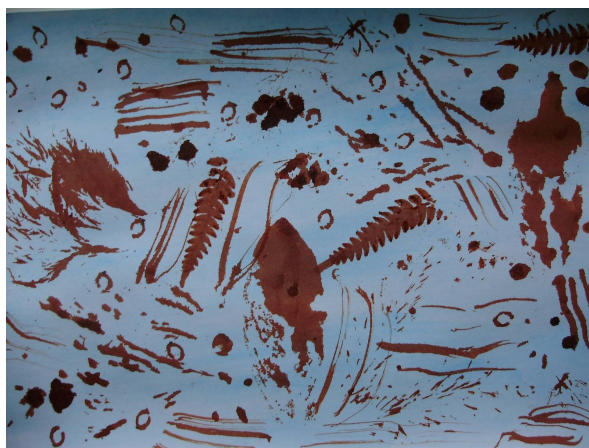
TÉMA, NÁMĚT: ŘEČ ROSTLIN

PŘÍPRAVA NA HODINU 1

POČET VYUČOVACÍCH JEDNOTEK: 2

POZNÁMKY: Tuto hodinu není vhodné zařazovat v zimě, kdy je nedostatek přírodního materiálu, který je pro hodinu nezbytný.

CÍL: Žáci se seznámí s vlastnostmi netradičních nástrojů, experimentují s jejich stopou, seznámí se s netradiční formou práce. Zamyslí

Obr. 1: Řeč rostlin, žákyně 5. třídy

se nad úlohou rostlin v životě člověka a budou si vědomi jejich nepostradatelnosti a užitečnosti.

KOMPETENCE: k řešení problémů (samostatné tvořivé přemýšlení a práce), komunikativní (zapojení do diskuse), pracovní (bezpečnost při práci)

VÝTVARNÝ ÚKOL, PROBLÉM: Uspořádání bodů, linií a ploch, které vznikly jako stopy a otisky různých přírodních nástrojů, materiálů, barevné řešení kompozice.

POMŮCKY: rostlinný materiál, který zanechává zajímavou stopu (větvíčky smrku, borovice, modřínu, šišky, pecky z ovoce, trávy, obilí, sušené i čerstvé květiny, poupata...), vodové barvy, tempery nebo tuš (tempery jsou v tomto případě vhodnější,

protože díky své hustotě nekapou), talířky na tuš, čtvrtky formátu A4, učební texty pro děti od úvodní strany až po cvičení 1, 2, 3

METODICKÝ POSTUP:

1) Opakování a motivace – Hádání jednotlivých přírodních materiálů podle hmatu se zavázanýma očima. Učitel vybere několik žáků, jejichž úkolem bude poznat předmět. (např. šiška, poupě, rákosí, větvička smrku).

Seznámení žáků se začátkem kapitoly o rostlinách (první strana).

2) Zadání úkolu a vysvětlení – Všechny předměty, které jste se zavázanýma očima poznávali nám nyní poslouží místo tužek, štětců, špejlí, fixů a ostatních nástrojů. Budete je namáčet do barev (tuše) tak, aby zanechávaly stopy na papíře. Tyto stopy se budete snažit udělat co nejzajímavější. Můžete nástrojem táhnout, můžete jej otisknout, můžete jím tupovat, kutálet ho, nebo z něj jen cákat barvu. Vše záleží jen na vás. Výběr barev zůstává také na vás. Nejprve zabarvěte pozadí čtvrtky vodovkami. Potom namáchejte nástroje do tuše (případně temperových barev) a zkoušejte, jakou stopu zanechají.

4) Vlastní práce žáků – žáci samostatně tvoří. Během schnutí čtvrtky – práce na pracovních listech (úkoly 1, 2, 3).

5) Vystavení prací – ve třídě.

6) Zhodnocení práce – Každý shrne, co se mu líbilo a nelíbilo, zda ho práce bavila a co se mu povedlo a nepovedlo. Učitel vyzdvihne zajímavé detaily prací.

Klady hodiny	Úskalí hodiny
Žáci byli zaujati činností celé 2 hodiny.	Někteří se snaží kreslit konkrétní květiny,
Vzniklé práce byly celkem kvalitní.	jsou příliš strnulí a nesamostatní.
Žáci vynalézali nové způsoby práce.	Zašpinění žáků i prostor třídy tuší, barvou.
S výsledky práce v hodině byli žáci spokojeni.	Nutnost opatřit dostatek rostlinného materiálu.

TÉMA, NÁMĚT: ROSTLINY, KTERÉ NEZVADNOU

PŘÍPRAVA NA HODINU 2

POČET VYUČOVACÍCH JEDNOTEK: 2

POZNÁMKY:

Můžeme navázat
na hodinu
přírodovědy,
o které s dětmi
podnikneme

Obr. 2: *Jitrocel kopinatý*, žák 5. třídy

vycházku do přírody a nasbíráme modely pro kresbu.

CÍL: Žáci si procvičí techniku lavírování, naučí se pečlivě pozorovat reálný model a přenášet charakteristické detaily do svého díla. Propojí si své znalosti o rostlinách s výtvarným uměním.

KOMPETENCE: k učení (žák uvádí věci do souvislostí), komunikativní (žák účinně se zapojuje do diskuse, obhazuje svůj názor), občanská (uvědomění si důležitosti kultury a umění), pracovní

VÝTVARNÝ ÚKOL, PROBLÉM: Lavírovaná kresba podle reálné předlohy, modelu tuší.

POMŮCKY: atlasy rostlin, fotografie, popř. nástěnné obrázky lučních květín a trav, reálné rostliny dle možností, čtvrtky formátu A3 (každou čtvrtku přestříhnout na výšku tak, aby vznikly dva úzké a dlouhé pruhy), tuš, pera, seříznutá dřívka, špejle, štětce, popř. houbičky, pracovní listy – kapitola Umělci a rostliny a cvičení 4, 5, 6

METODICKÝ POSTUP:

1) Opakování a motivace – Dle možností vycházka na louku (i v předchozí hodině např. přírodovědy) – děti dostanou do dvojice atlas rostlin, fotografie nebo obrázky

roślin. Jejich úkolem bude natrhat požadované rostliny, mohou být i s kořenem. (Rostliny – šťovík kyselý, jitrocel kopinatý, lipnice luční, psárka luční, srha luční, zvonek rozkladitý, penízek rolní, kokoška pastuší tobolka, řebříček obecný.)

Rostlinná tematika v umění – ukázky obrazů – text v učebnici a úkoly č. 4, 5 a 6.

3) Zadání úkolu a vysvětlení – Pokusíme se o lavírovanou kresbu trav a květin, abychom zvětšili jejich krásu. Protože žádnou nakreslenou rostlinu nemusíme zalévat, a přece nezvadne. Každý z žáků si vybere rostlinu, kterou se bude snažit ztvárnit lavírovanou kresbou na předem upravený formát. Během kresby budeme namáčet některá místa štětcem nebo houbou a následně budeme kreslit tuší do vlhkého nebo polosuchého papíru. Dojde tak k rozpíjení linií, které jsou měkčí. Po doschnutí práce žáci tuší dopíší podélně k rostlině její přesný název ozdobným písmem.

4) Vlastní práce žáků – Učitel odpovídá na případné dotazy žáků, povzbuzuje je při práci.

5) Vystavení prací – Instalace na viditelné místo ve třídě, škole.

6) Zhodnocení práce – Učitel zhodnotí práci dětí, pochválí žáky, zhodnotí aktivitu žáka, snahu. Každý žák se pokusí označit jednu výtvarnou práci, která ho nějakým způsobem zaujala a vysvětlí, proč ho zaujala.

Klady hodiny	Úskalí hodiny
Žáci se seznámí s pro ně ne tolik běžnou technikou.	Někteří žáci pracují příliš pomalu.
Žáci získají povědomí o výtvarném umění.	Obavy žáků z rozpíjení tuše – považují ho za nedostatek, bojí se ho.

TÉMA, NÁMĚT: FANTAZIJNÍ ROSTLINY

PŘÍPRAVA NA HODINU 3

POČET VYUČOVACÍCH JEDNOTEK: 2

CÍL: Žáci získají dovednost ztvárnit své představy, budou ovládat techniku malby, vhodně používat barvu a různé druhy štětců. Naučí se přemýšlet o výsledcích své tvorby a prezentovat je před spolužáky.

KOMPETENCE: k učení (rozvoj schopnosti pozorovat, porovnávat, experimentovat) komunikativní (zapojení do diskuse, obhájení svého názoru, naslouchání ostatním), pracovní (bezpečnost při práci)

VÝTVARNÝ ÚKOL, PROBLÉM: Řešení tvaru, barev, detailů v malbě temperou.

POMŮCKY: obrázky, fotografie známých i méně známých rostlin s jejich latinskými názvy, čtvrtky formátu A3, tempery, štětce, texty pro žáky – cvičení 7, 8, 9, 10, obrázek stolítku klasnatého, svízele a baobabu suarézského

METODICKÝ POSTUP:

1) Opakování a motivace – připomenutí, z jakých částí se rostliny skládají, jak mohou vypadat jednotlivé části rostlin, ukázky obrázků rostlin a jejich částí.

Pracovní list – děti mají za úkol vymyslet, co znamená slovo galium aparine – latinský název rostliny svízel přitula (úkol 7). Dále zkouší v pracovních listech načrtnout, jak vypadá rostlina stolítek klasnatý (úkol 8). Učitel jim poté ukáže rostlinu na obrázku a děti mohou svou představu porovnat s reálným vzorem.

2) Zadání úkolu a vysvětlení – Představte si, že jste vědci a vydáváte se na výpravu do neprozkoumaných končin, kde rostou neznámé rostliny, takové, které ještě nikdy nikdo neviděl, takové, které teprve čekají na objevení a zařazení do atlasu rostlin. Namalujte ji. Může vypadat jako strom, bylina, kapradí, může mít květy, plody, listy, ale nemusí...

4) Vlastní práce žáků – žáci samostatně tvoří. Když jsou hotovi, pracují s pracovním listem a vymýšlí rostlině jméno, latinské i české (úkol 9). Dále vymýšlí kde rostlina roste, jak je velká, jaké má plody, zda je jedovatá, jestli je to potrava nějakého živočicha atd. (úkol 10). Učitel přečte dětem pro inspiraci úryvek o baobabu.

Baobab suarézský

„Je typickou rostlinou madagaskarských lesů. Dorůstá do výšky až 25m. Poznávacím znakem jsou hlavní korunní větve, které uzavírají s kmenem pravý úhel. Baobab suarézský má vysoký válcovitý šedočervený kmen. Kvete od května do července bílými květy. Květy se otevírají před soumrakem a svým kyselým zápachem vábí lemury a hmyz. Kvete přes noc a jen 16 hodin. Žlutohnědé plody dozrávají během listopadu, jsou oválného tvaru a dorůstají do velikosti až 30 cm a mohou vážit až jeden kilogram. Plody jsou s oblibou vyhledávány a konzumovány krysami. Lidé konzumují plody, semena a z povařených listů, připravují pokrm podobný špenátu.“

(<http://www.afrikaonline.cz/view.php?cislocclanku=2009082504>)

- 5) Vystavení prací a jejich prezentace – žáci krátce představí svou rostlinu třídě.
- 6) Zhodnocení práce – Učitel zhodnotí práci dětí, vyzvedne klady prací, všimne si zajímavých detailů. Pochválí originální nápady, které ho zaujmou. Mohou hodnotit i spolužáci, každou prezentaci odmění žáci potleskem.

Klady hodiny	Úskalí hodiny
Využití mezipředmětových vztahů (přírodověda).	Vzájemné přebírání nápadů mezi sousedy v lavicích.
Tvůrčí činnost dětí i z hlediska literárního. Žáci se učí sebezprezentovat a vystupovat před kolektivem.	Nesamostatnost při vymýšlení textů u některých žáků. Tréma a obavy z prezentace práce u úzkostných dětí, popř. dětí s vadou řeči.

Práce žáků 5. třídy:

„Macagon jedovatý (*Macagonas efrodas*) je velmi jedovatá rostlina, která zabije zvíře do 5 vteřin. Proto její jed používají domorodci do šipek. Měří 2 metry. Výskyt po celé zemi – je neomezeně vzácná. Výtažek z květů léčí rakovinu. Kořeny jsou trochu zamotané, ale taky léčivé.“

Obr. 3: *Macagonas efrodas*, žák 5. třídy

Obr. 4: *Kudrnka puntikátá (Latania famuna)*, žák 5. třídy

TÉMA, NÁMĚT: ŽIVOT STROMU - LETOKRUHY

PŘÍPRAVA NA HODINU 4

POČET VYUČOVACÍCH JEDNOTEK: 2

CÍL: Žáci se zamyslí nad průběhem života stromu, najdou podobnosti stromu s lidským životem (např. silné kořeny = dlouhý život, letokruhy = rýhy na dlaních, vrásky), naučí se dekorativně pracovat s linií.

KOMPETENCE: k učení (rozvoj schopnosti pozorovat, porovnávat, experimentovat), komunikativní (formulace vlastních myšlenek a názorů), sociální a personální (sebehodnocení), pracovní (bezpečnost při práci)

VÝTVARNÝ ÚKOL, PROBLÉM: Ztvárnění plochy pomocí linií – rovných, ostrých, oblých, silných, tenkých, kostrbatých, přerušovaných, hustých nebo řídkých, rovnoběžných i navzájem se protínajících... – technikou zmizíkové rezervy.

POMŮCKY: obrázky, fotky letokruhů, nařezaná polínka, zmizíky, barevné inkousty (zelený, modrý, červený) do lavice, tuš, pera, čtvrtky A4, pracovní listy – cvičení 11, 12

METODICKÝ POSTUP:

1) Opakování a motivace – nejprve úkol 11 z pracovních listů, kde mají žáci za úkol poznat letokruhy na obrázku.

Ukázky letokruhů – na obrázcích a fotkách i na nařezaných polínech žáci pozorují strukturu letokruhů.

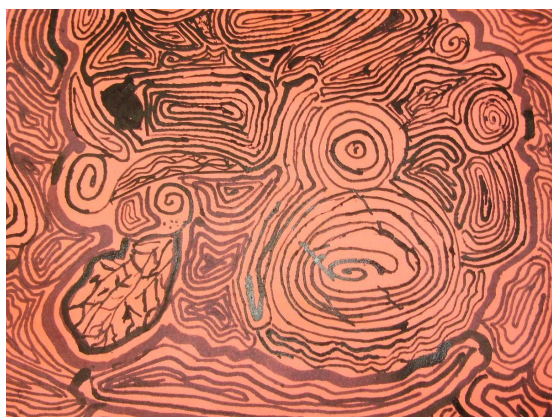
Diskuse o tom, co vše se do letokruhů ze života stromu asi promítne – např. zima, sucho, dostatek vláhy, radost ze slunečního svitu, smutek z odpadků u jeho kořenů, smích, když ho pošimrá vítr na listech nebo tlapky veverek a nohy ptáků ve větvích...

2) Zadání úkolu a vysvětlení – Vaším úkolem je zachytit letokruhy stromu, do kterých zapíšete celý jeho život. Linie letokruhů většinou bývají kruhové nebo

oválné, ale různě tvarované, různě silné. Nejprve zakryjete celou čtvrtku inkoustem a linie jednotlivých letokruhů budete odbarvovat zmizíkem (pro modrý inkoust), nebo budete kombinovat kresbu zmizíkem a tuší (zelený inkoust), popřípadě jen kreslit tuší (červený inkoust). (Nakonec můžete vystříhnout oválný či kruhový tvar stromu.)

- 4) Vlastní práce žáků
- 5) Vystavení a prohlédnutí prací ve třídě
- 6) Zhodnocení práce a zároveň celé kapitoly o rostlinách – shrnující cvičení 12 a následné sebehodnocení v pracovních listech.

Klady hodiny	Úskalí hodiny
Rozvoj jemné motoriky ruky, trpělivosti a schopnosti se soustředit. Schopnost objektivně zhodnotit výsledky své tvorby.	Dětem s ADHD může práce působit potíže.

Obr. 5: Letokruhy, žákyně 5. třídy

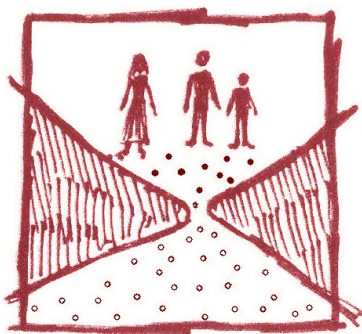

Obr. 6: Letokruhy, žák 5. třídy

3.3.6 Učební text pro děti ke druhé kapitole

Svět na dlani

Na světě žije několik miliard lidí, ale nenajdeme dva, kteří by byli úplně stejní. Kdybychom všichni vypadali stejně a chovali se stejně, byl by svět nudný. Právě to, že jsme každý jiný, dělá náš svět zajímavým.

Věděli jste, že:

Nejvíce obyvatel na světě má Čína (přes 1 miliardu) a nejméně Pitcairnovy ostrovy (50).

„O každém člověku si uděláme nějaký obrázek – a většinu z nich pak musíme přemalovat.“ Pavel Kosorin

Umění a svět

Cizí země a obyvatelé dalekých krajů byly zajímavým námětem pro umělce. V dalších kapitolách se s některými z nich seznámíte.

Umění z ostatních kontinentů většinou dobře poznáme. Pro Afriku jsou typické masky, šperky a různé dřevěné sošky, pro Asii zase porcelán a koberce. Pro Severní Ameriku jsou to třeba ozdoby z korálek nebo vyřezávané a malované totemy indiánů.

Umělci a svět

Asi nejznámějším malířem, který maloval lidi jiné národnosti byl

Paul Gauguin.

Reprodukce 8: P. Gauguin - Tahit'anky na pláži

Paul Gauguin byl Francouz, ale během života hodně cestoval. Nějakou dobu dokonce žil na tropickém ostrově Tahiti. Tahit'anky jsou častým námětem jeho obrazů.

Zdeněk Burian byl český malíř a ilustrátor. Maloval pravěká zvířata, lidi, Indiány a portréty osob z vlastních cest po světě. Jeho ilustrace jistě dobře znáte.

*Reprodukce 9: Z. Burian - Typy
obyvatelstva amerického*

1. Koho si představíš, když se řekne cizinec?

---

2. Spoj slova, která souvisí s Afrikou, Asií a Severní Amerikou:

Afrika	Indiáni	bizon	Himaláje
Asie	Sahara	žirafa	černošské kmeny
Sev. Amerika	tygr, panda	Asiaté	Niagara

První úkol: Jak si představuji cizince

Afrika

3. Přečti si, jak žije africká dívka. Zamysli se,

v čem je tvůj život jiný.

„Ahoj,
jsem Naipari. Bydlím v Keni a jsem z kmene Masajů. Ráno vstanu a jdu pro vodu k řece, nosím jí na hlavě. Musím dávat pozor na slony a lvy. Protože jsem holka, nechodím do školy. Chodí jen kluci a navíc je to drahé. Moc bych ale chtěla. Spíme v hliněných chýších a k obědu jíme rýži.

Někdy mám i maso, ale to jen když táta zabije kozu a něco na mě zbyde. Večer sedíme u ohně a někdy muži z kmene tancují. To se nám všem dětem moc líbí. Pak se jde spát.“

4. Vyzkoušejte si, jak se v Africe nosí voda – s penály, krabicí nebo dalšími věcmi na hlavě se projděte ve třídě.

5. Přemýšlej a napiš, proč a při jakých příležitostech Afričané tancují.

Druhý úkol: Africký tanec u ohně

Asie

6. Znáš tato slova? Spoj, co k sobě patří.

SAMURAJ

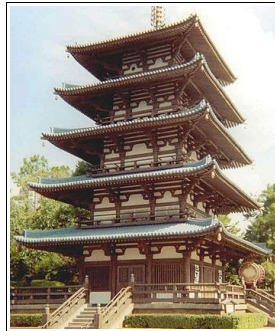
PAGODA

KALIGRAFIE

Asijská věžová
stavba

Umění krasopisu
rozšířené v Asii
(Čína, Japonsko)

Středověký
japonský bojovník,
který byl oddán
císaři

Věděli jste, že: V Asii byla vynalezena výroba
hedvábí, papíru, porcelánu, střelného prachu.

Tradiční čínské písmo

je jedno z nejstarších na světě. Tvoří ho čtvercové znaky, které se psaly
shora dolů a zprava doleva. Znaků je několik tisíc a jeden znak většinou
znamená jedno slovo.

Třetí úkol: Obrazy z písma

貴実彦
竜歡生

Severní Amerika

7. Škrtni slova, která nepatří do textu

Indiáni byli původní obyvatelé *Afriky* / *Sevení Ameriky*. Pohybovali se

Reprodukce 10: G. Catlin - Bílý

oblak

pomocí *automobilů* / *koní*. V čele jejich kmene stál *předseda* / *náčelník*. K obživě používali maso z *bizona* / *zeber* a *velbloudů*. Svůj oděv zdobili *třásněmi* a *peříčky* / *drahými kameny* a *bižuterií*. Na nohou nosili *mokasíny* / *lodičky*. Bydleli ve *stanech* / *panelových domech*.

Věděli jste, že: Slova jako tobogan, skunk, totem, husky jsme převzali z jazyka Indiánů.

8. Doplň.

Indiáni používali na výrobu svých šperků například: _____

Indiáni si šperky zdobili vlasy, _____.

9. Ve skupině si vzájemně vymýšlejte indiánská jména. Každý si pak jedno vyberte a napište.

Čtvrtý úkol: Indiánský šperk

V minulých hodinách výtvarné výchovy:

mě nejvíce zaujalo _____

se mi nejvíce podařilo _____

se mi nelíbilo _____

se mi nepovedlo _____

Zdroje obrázků a informací ke kapitole Svět na dlani

Tři lidé v obraze – <http://www.spkp.cz/images/EM1.jpg>

Indián – <http://auto-moto-samolepky.afirma.cz/files/products/337.jpg>

Černoušek – <http://www.pohodovamama.cz/userFiles/cernousek.jpeg>

Číňan – <http://www.predskolaci.cz/wp-content/uploads/2009/10/kultura-cinan.gif>

Reprodukce 8 – http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Paul_Gauguin_056.jpg

Reprodukce 9 – <http://ces.mkcr.cz/cz/img.php?imgid=2826>

Rodina cizinců – http://is.muni.cz/th/104788/pedf_m/Vyuziti_multikulturni_vychovy_s_prvky_dramaticke_vychovy_na_1.stupni_ZS_formou_projektu.txt

Mapa Afriky – <http://www.mojeafrika.cz/img/uv-afrika.gif>

Africká dívka – http://images.google.cz/imgres?imgurl=http://www.omdc.cz/files/pictures/f34_1858-large.jpg&imgrefurl=http://www.omdc.cz/nadacni-fond/jak-pomoci-detem-v-africke-keni&usq=__2Gq6S4J_zdZLnbTP26LdMvgFTsI=&h=598&w=900&sz=428&hl=cs&start=48&sig2=Ug7rIfEuveVxTSoDwv78Xw&um=1&itbs=1&tbnid=FU-Out98fmY77M:&tbnh=97&tbnw=146&prev=/images%3Fq%3Dmasajsk%25C3%25A1%2Bd%25C3%25ADvka%26start%3D36%26um%3D1%26hl%3Dcs%26lr%3D%26sa%3DN%26gbv%3D2%26ndsp%3D18%26tbs%3Disch:1&ei=GUOjS9iiNcSg_AbTvunbCQ

Mapa Asie – <http://www.hraozemi.cz/modules/staty/img/mapa/svet/asie.gif>

Samurajové – http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iwasa_Katsushige_001.jpg

Pagoda – http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Japanese_pagoda_in_Walt_Disney_World.jpg

Kaligrafie – http://nd01.blog.cz/613/106/1559fdb903_1197266_o2.jpg

Čínské písmo – http://nd01.blog.cz/204/616/b6691d120b_10249556_o2.jpg

Mapa Severní Ameriky – <http://www.turistika.sk/images/kontinenty/mapa-severna-amerika.gif>

Reprodukce 10 – <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Whitecloud.jpg>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%ADna>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Pitcairnovy_ostrov

http://cs.wikiquote.org/wiki/Pavel_Kosorin

http://cs.wikipedia.org/wiki/Paul_Gauguin

http://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%9Bk_Burian

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Samuraj>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Pagoda>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kaligrafie>

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%ADnsk%C3%A9_znaky

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Indi%C3%A1ni>

3.3.7 Přípravy na hodiny ke druhé kapitole

K následujícím přípravám na hodiny je vytvořen odpovídající učební text pro žáky na stranách 67-73.

Svět na dlani

TÉMA, NÁMĚT: CIZINEC

PŘÍPRAVA NA HODINU 1

POČET VYUČOVACÍCH JEDNOTEK: 2

CÍL: Žáci získají základní povědomí o různých národnostních menšinách a lidských rasách. Dají si do souvislostí, jakou úlohu hrály cizí kultury ve výtvarném umění. Rozvinou své znalosti o výtvarném umění, schopnost komunikace, schopnost ztvárnit své představy.

Obr. 7: Japonec, žákyně 5. třídy

KOMPETENCE: k učení (porozumění nově získaným informacím), komunikativní (formulace myšlenek, naslouchání druhým lidem a schopnost vhodně reagovat), sociální a personální (úcta k druhým, udržení příjemné atmosféry), pracovní (bezpečnost při práci), občanská (tolerance názorů druhých lidí, pozitivní vztah k umění a kultuře)

VÝTVARNÝ ÚKOL, PROBLÉM: Ztvárnění vlastní představy cizince – portrét – kresba tuší kolorovaná vodovými barvami.

POMŮCKY: učební text pro žáky – začátek kapitoly Svět na dlani a cvičení 1, 2, čtvrtka A4, tuše, pera, vodové barvy, štětce, velký balicí papír, lepidla, nůžky

METODICKÝ POSTUP:

- 1) Opakování a motivace – Žáci rozhodují o pravdivosti následujících vět:

Všichni lidé na světě jsou stejní. Každý je šikovný v něčem jiném. Ostatním lidem se posmíváme, pokud se v něčem odlišují. Dodržujeme pravidla slušného chování. Neděláme ostatním to, co by nám samotným vadilo. V České republice žijí jen Češi.

Dále si žáci přečtou úvod ke kapitole a učitel jim dá prostor, aby vyjádřili, co je zaujalo. Učitel seznámí žáky s Paulem Gauguinem a Zdeňkem Burianem a jejich obrazy, žáci si poté přečtou texty.

Žáci vypracují cvičení 1, 2. První cvičení přečtou vybraní žáci nahlas, druhé kontrolují společně s učitelem.

2) Zadání úkolu a vysvětlení – Zamyslete se nad tím, jak si představujete cizince/cizinku. Nakreslete jeho/její portrét tuší a vybarvěte vodovými barvami. Je jedno, zda to bude běloch, černoch, asiát, indián, žena, muž, dítě, starý člověk, mladý dospělý, člověk z profilu či předního pohledu. Ale vymyslete, ze které země pochází.

4) Vlastní práce žáků - Otázka pro děti během práce: *Popřemýšlejte o tom, kde se asi mohou vyskytovat pohromadě různí cizinci.* Nasměrujeme děti k odpovědi, že na letišti. Když všichni práci dokončí, vystříhnou se portréty a nalepí se na velký balicí papír, seskupíme je tak, aby představovaly řadu čekající např. na letenky. Na balicí papír napíšeme názvy zemí, ze kterých cizinci pocházejí.

5) Vystavení práce na chodbě školy

6) Zhodnocení práce – provádí učitel i jednotliví žáci.

Klady hodiny	Úskalí hodiny
Propojení hodiny se znalostmi z vlastivědy a přírodovědy. Kladný dopad na atmosféru ve třídě. Společný výsledek všech dětí.	Podobná představa cizince u všech dětí. Nevystihnutí základních rysů tváře.

TÉMA, NÁMĚT: AFRICKÝ TANEC U OHNĚ

PŘÍPRAVA NA HODINU 2

POČET VYUČOVACÍCH JEDNOTEK: 2 – 3

POZNÁMKY: Tyto hodiny je vhodné zařadit například do celodenního projektu nebo tematického vyučování věnovaného Africe.

CÍL: Žáci získají povědomí o Africe, budou si umět představit, jak vypadá tamní život. Budou si umět rozvrhnout práci podle instrukcí učitele. Procvičí si techniku odkrývání tuši a pochopí zákonitosti důležité pro práci.

KOMPETENCE: k učení (porozumění nově získaným informacím), sociální a personální (úcta k národnostním menšinám a odlišným kulturám), pracovní (bezpečnost při práci, schopnost si rozvrhnout pracovní postup)

VÝTVARNÝ ÚKOL, PROBLÉM: Práce se světlem a tmou, kontrast pozitivního a negativního zobrazení lidské postavy na pozadí ohně a tmy. Schématické zobrazení postav člověka odkrývací technikou na tuši a vosku.

POMŮCKY: učební text pro žáky – strana věnovaná Africe a cvičení 3, 4, 5, čtvrtka A4, černá tuš, špičaté špejle na vyškrábávání, voskovky, štětce, CD s africkou hudbou (například od autorů Africa Djolé, Soungalo Coulibaly, Mamady Keita či jiných), CD přehrávač, několik větších krabic např. od bot

METODICKÝ POSTUP:

- 1) Opakování a motivace – Cvičení č. 3. Žáci přečtou cvičení a shrnou si poznatky o Africe, které již mají.
- 2) Zadání úkolu a vysvětlení – Pro obyvatele Afriky, kteří ještě žijí tradičním životem je typický tanec u ohně. To je také téma naší práce. Nejprve vybarvíte celou plochu čtvrtky silnou vrstvou voskovek. Použijte teplé barvy (žlutá, oranžová, červená, hnědá...). Na papíru nesmí zůstat žádné bílé místo. Hned v zápětí přetřete vybarvenou

čtvrtku tuší. Počkáte až tuš zaschne a budete do ní vyrývat špejlí váš obrázek. Nejprve velký obrys ohně. Vnitřek se bude vyškrabávat, ale až potom, co znázorníte před ohněm tancující domorodce (jen schématicky). Ti budou černí. (Pokud se díváte přes překážku do ohně, vidíte jen její obrys.) Vedle ohně budou tancovat další domorodci, kteří ale budou oranžoví na černém pozadí. (Budou jakoby osvětleni ohněm zepředu a za nimi bude tma.) Učitel může doplnit vysvětlování schématickým nákresem na tabuli.

4) Vlastní práce žáků – Když mají žáci papír natřený tuší a čekají na její zaschnutí, zkusí si projít dráhu ve třídě (mezi židličkami či dalšími překážkami) s krabicí na hlavě (cvičení 4). Dále vyplňují cvičení číslo 5 o africkém tanci. Učitel jim poté přečte nebo shrne následující text o tanci.

V Africe měl a stále má tanec obrovský význam. Doprovází lidi při různých rituálech, neobejde se bez něj svatba, hostina, lov, pohřeb a další obřady afrických kmenů. Každý kmen má své typické tance a pohyby, ale všechny spojuje volnost pohybu do rytmu znějícího z bubnů a bubínků. Afričtí tanečníci svým tancem vyjadřují svoje pocity, nálady a vztahy. Tančí se hlavně ve skupině. Když celý africký kmen tančí kolem ohně, vzniká neopakovatelná atmosféra.

(<http://www.pasion.cz/africke-tance.htm>)

Žáci dále pokračují v práci a vyškrabují tuš tak, jak jim bylo vysvětleno. Učitel jim pustí africkou hudbu jako doprovod pro práci.

5) Vystavení práce ve třídě

6) Zhodnocení práce – Žáci sami zhodnotí svou práci i práci ostatních.

Klady hodiny	Úskalí hodiny
Žáci posílí svou schopnost empatie. Využití mezipředmětových vztahů.	Nekvalitní voskovky nebo tuš – problémy s vyškrábáváním (učitel by měl materiály raději vyzkoušet). Rozdílné tempo dětí, příliš dlouhá doba vybarvování plochy papíru. Nepochopení principu pozitivního a negativního zobrazení lidské postavy.

Obr. 8: Tanec u ohně, žákyně 5. třídy

TÉMA, NÁMĚT: UKRYTÉ PÍSMO

PŘÍPRAVA NA HODINU 3

POČET VYUČOVACÍCH JEDNOTEK: 2

POZNÁMKY: Tyto hodiny je vhodné zařadit například do celodenního projektu nebo tematického vyučování věnovaného Asii.

CÍL: Žáci získají základní poznatky o Asii. Naučí se dekorativně pracovat s písmem.

KOMPETENCE: k učení (porozumění nově získaným informacím), pracovní (bezpečnost při práci), občanská (tolerance názorů druhých lidí, pozitivní vztah k umění a kultuře ostatních zemí)

VÝTVARNÝ ÚKOL, PROBLÉM: Dekorativní řešení plochy pomocí písma a symbolických kreseb tuší.

POMŮCKY: učební text pro žáky – kapitálka Asie, čtvrtka A3, tuše, pera, špejle, štětce, obrázky čínského písma, v případě možností prezentace s tematikou Asie (viz příloha č. 2), projektor

METODICKÝ POSTUP:

1) Opakování a motivace – Pokud to materiální vybavení školy umožňuje, promítnutí prezentace s asijskou tematikou. V opačném případě učitel dětem Asii přiblíží pouze slovně, výkladem a řízeným rozhovorem doplněným obrázky.

Práce s učebním textem – cvičení č. 6 se děti pokusí vypracovat samostatně. Potom se cvičení společně s učitelem zkontroluje. Dále se žáci seznámí s textem o čínském písmu a učitel doplní výklad dalšími informacemi.

„Čínské písmo je staré více než 4000 let. Nejjednodušší znaky čínského písma mají svůj původ v jednoduchých obrázcích a symbolech. Každý znak čínského písma původně znamenal jedno slovo, v současnosti se vyskytují stále častěji slova složená z více znaků. Výhodou symbolického písma je to, že se jím mohou dorozumět i lidé, kteří mluví odlišným jazykem.“ (Cílková, Schönerová, 2007, s. 153)

„V čínském písmu se nedělají mezery mezi slovy. Ve znakovém zápisu je jedinou jednotkou menší než věta znak. Bez ohledu na složitost znaku se všechny grafické složky v jednom znaku musí vejít do čtverce o jednotné velikosti.“

(http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%ADnsk%C3%A9_znaky)

- 2) Zadání úkolu a vysvětlení – Přes celou čtvrtku tuší a štětcem nakreslíte, napíšete jeden čínský znak, který si vyberete a zvětšíte. Tím se vám čtvrtka rozdělí na různé části, protože čínské znaky jsou hodně členité. Poté každou plochu, která vám vznikla, dále dozdobíte následujícím způsobem. Vybavíte si věci, rostliny, zvířata, stavby atd., které jsou pro Asii typické a o kterých jsme si vyprávěli. Ty pak do jednotlivých ploch zaznamenáte buď tak, že je jednoduše nakreslíte, nebo napíšete. Obrázků může být v ploše více, mohou se lišit velikostí i jinak. Pokud zvolíte psaní slov, budete používat různé druhy písma (tiskací, psací, malé, velké...). V každém políčku bude znázorněn jeden symbol Asie. Písmo i obrázky můžete různě kombinovat.
- 4) Vlastní práce žáků – učitel může dětem ještě pomoci vytvořením myšlenkové mapy na tabuli – děti budou jmenovat věci, které se jim vybaví k Asii.
- 5) Vystavení prací ve třídě
- 6) Zhodnocení práce – učitel zhodnotí aktivitu dětí, snahu a výsledek práce.

Klady hodiny	Úskalí hodiny
<p>Propojení hodiny se znalostmi z ostatních předmětů.</p> <p>Vzbuzení zájmu o jinou kulturu.</p> <p>Netypický způsob práce s písmem.</p>	<p>Problémy s přenesením tvaru znaku a jeho zvětšením.</p>

Obr. 9: Ukryté písmo, žákyně 5. třídy

TÉMA, NÁMĚT: INDIÁNSKÝ ŠPERK

PŘÍPRAVA NA HODINU 4

POČET VYUČOVACÍCH JEDNOTEK: 2

CÍL: Žáci si utřídí představy a základní znalosti o kultuře a obyvatelích Severní Ameriky. Naučí se vytvářet indiánské ozdoby a hledat různá originální řešení při jejich zpracování.

KOMPETENCE: k učení (porozumění nově získaným informacím), sociální a personální (úcta k druhým, udržení příjemné atmosféry při práci ve skupině), pracovní (bezpečnost při práci s jehlou, schopnost si rozvrhnout svou práci), občanská (tolerance názorů druhých lidí, pozitivní vztah k umění a kultuře)

VÝTVARNÝ ÚKOL, PROBLÉM: Ruční výroba ozdoby s detaily z indiánské kultury.

POMŮCKY: učební text pro žáky – kapitola Severní Amerika, cvičení číslo 7, 8, 9, silnější karton (například z krabic), nůžky, lepidla, jehly, barevné bavlnky, úzké kožené řemínky, peříčka (dají se zakoupit např. na internetu), dřevěné korálky, popřípadě vyrobené korálky ze zlatice převislé, tempery a štětce, zavírací špendlíky.

Dřevěné korálky se dají vyrobit z větviček keře zlatice převislé (lidově nazývaného zlatý déšť). Různě silné větvičky nejprve zbavíme kůry (pokud chceme přírodní vzhled korálku, kůru ponecháme), nastříháme zahradnickými nůžkami na zhruba centimetrové kousky. (Mohou být samozřejmě i kratší nebo delší). Potom můžeme korálky obarvit temperami nebo fixy. Díky tomu, že je větvička zlatice dutá, nemusíme do korálků vyvrtávat dírky a můžeme je rovnou navlékat.

METODICKÝ POSTUP:

1) Opakování a motivace – Pokud to materiální podmínky školy umožňují, pustíme dětem prezentaci s indiánskou tematikou, učitel může vytvořit vlastní, nebo může použít

např. prezentaci z adresy <http://www.youtube.com/watch?v=X6Y4kpZ7xQk>, která je celkem dobře zpracovaná a obsahuje i ukázky indiánské hudby. Děti upozorníme na to, že si mají všimnout šperků, které indiány zdobily. Zejména toho, jaké materiály byly použité na jejich výrobu, jak byly barevné, kde je indiáni nosili.

Žáci vypracují cvičení 7, 8, 9. Na cvičení číslo 7 mohou pracovat ve dvojicích. Osmé cvičení mohou vyplňovat ve skupinkách a může být pojato soutěžně – která skupina vymyslí více odpovědí.

Ke cvičení č. 9 děti budou nejspíše potřebovat inspiraci a přiblížení toho, jak indiánská jména vznikala:

Indiáni věřili, že jméno ovlivňuje život člověka. Podle jména poznali, jaký člověk je. Jméno vypovídalo o tom, co daný člověk umí, jaké má vlastnosti, schopnosti, čím je výjimečný, co je pro něj typické. Jména vymýšlela rodina a dítě dostalo své jméno klidně až několik měsíců po narození. Během života se také mohlo jméno změnit, pokud přestalo člověka charakterizovat. A jak se tedy Indiáni jmenovali? Například: Bílý oblak, Něžná lilie, Syn bouře, Ustrašené dítě, Jedovatý had, Divoký bizon, Ranní rosa, Smějící se muž, Velký lovec, Malý bojovník, Běžící liška, Černý pes...

(<http://www.webmagazin.cz/index.php?id=8004&stype=all>)

Je důležité děti upozornit, aby si vymýšlely pouze jména taková, která spolužákům nebudou nepříjemná, nebudou je zesměšňovat a ubližovat jim. Lepší je zapřemýšlet o tom, jaké má spolužák kladné vlastnosti, co umí, v čem se mu daří a podle toho jméno navrhnout.

2) Zadání úkolu a vysvětlení – Pokuste se vyrobit si indiánskou ozdobu. Může to být brož nebo náhrdelník. Z kartonu vystříhnete tvar (čtverec, trojúhelník, kruh, kříž, zhruba o velikosti 10x10 cm) a z obou stran jej obarvíte. Víte, že indiánské ozdoby jsou

plné třásní, peříček, korálků a výšivek. Všechno můžete použít. Z ozdoby mohou vést třásně z kůže ozdobené korálky. (Pomocí uzlíků je upevníte tam, kde chcete.) Můžete navléknout korálky na bavlnku, smotat je do obrazce a nalepit na karton. Můžete vyšít obrazec do kartonu bavlnkou, přišít peříčka k třásním, nebo na obrazec. Na závěr můžete ozdobu připevnit buď k zavíracímu špendlíku, aby vám vznikla brož, nebo upevnit ozdobu k řemínkům jako náhrdelník.

- 4) Vlastní práce žáků – učitel dbá na bezpečnost práce, obzvlášť při použití jehel.
- 5) Přehlídka prací – každý žák si vezme svou ozdobu na krk nebo si ji připne na oblečení. Děti si společně mohou v kruhu zazpívat indiánskou písničku. (Např. Ho ho Watanay, *Žalman*)
- 6) Zhodnocení práce – Sebehodnocení v učebních textech a hodnocení učitele.

Klady hodiny	Úskalí hodiny
Radost žáků z hmotného výtvoru.	Je třeba obstarat velké množství materiálu pro práci.
Mezipředmětové vztahy.	Někteří žáci jsou méně zruční a práce pro ně může být obtížná.
Budování pozitivních vztahů ve třídě – vyzdvihnutí kladů spolužáků	Kopírování ozdob spolužáků.

Obr. 10: Indiánský náhrdelník, žákyně 5. třídy

4 ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zabývala problematikou učebnic a metodických příruček ve vztahu k výtvarné výchově. Jejím cílem bylo zmapování různých dostupných publikací pro výtvarnou výchovu na ZŠ. Dotazníkové šetření se zabývalo tím, jaké publikace jsou oblíbené a používané učiteli. V praktické části byla také zpracována dvě témata jako metodický materiál pro učitele a rovněž jako kapitoly pro případnou učebnici výtvarné výchovy.

Názory na textové pomůcky ve výtvarné výchově se různí. Někteří pedagogové je mohou zatracovat a práci s nimi považovat za časově náročnou, zbytečnou, neefektivní. Záleží ale na organizaci a promyšlení práce. Jistě není cílem žádného učitele celou hodinu výtvarné výchovy s žáky pracovat s učebnicí nebo s pracovními listy. Pokud je ale taková práce doplněná výtvarnou činností a tematicky spolu souvisí, může být pro žáky, ale i pro učitele obohacující a zábavná. O tom jsem se mohla přesvědčit při realizaci připravených hodin.

V současné době vzdělávací trendy směřují k tomu, že by jednotlivé vyučovací předměty měly být mezi sebou propojené a cíle vzdělávání žáků by měly být orientované na praktický život. Žáci mají umět pracovat samostatně, v kolektivu, mají být schopni vyjádřit své myšlenky, být kreativní, učenliví. Pokud vhodně pracují s textovou pomůckou, všechny tyto cíle, a nejen ty, jsou rozvíjeny.

Diplomová práce splnila cíle, které jsem si vytyčila a obohatila mě o náměty do výuky. Část námětů jsem již poskytla i učitelkám základní školy, kde jsem realizovala připravené hodiny. Byla bych ráda, pokud by jim i dalším do budoucna sloužily jako zdroj inspirace.

5 POUŽITÁ LITERATURA A DALŠÍ PRAMENY

- BLÁHA, Jaroslav; ŠAMŠULA, Pavel. *Průvodce výtvarným uměním 3. 2.* Praha: SPL – Práce; Úvaly: ALBRA, 2005. 128 s. ISBN 80-86287-33-5.
- BROŽEK, Jaroslav; HOURA, Miroslav; MALEČEK, Bohuslav. *Výtvarná výchova v 8. ročníku. 2.* Praha: SPN, 1963. 91 s.
- BROŽOVÁ, Vlasta; PEŘINOVÁ, Marta. *Kreslíme, malujeme, modelujeme.... 1.* Praha: Fortuna, 1993. 174 s. ISBN 80-7168-018-4.
- CIKÁNOVÁ, Karla. *Kreslete si s námi. 2.* Praha: AVENTINUM, 1997. 125 s. ISBN 80-7151-015-7.
- CIKÁNOVÁ, Karla. *Malujte si s námi. 2.* Praha: AVENTINUM, 1996. 125 s. ISBN 80-85277-84-0.
- CÍLKOVÁ, Eva; SCHONEROVÁ, Petra. *Náměty pro multikulturní výchovu. 1.* Praha: Portál, 2007. 167 s. ISBN 978-80-7367-238-6.
- ČERMÁK, Rudolf; PENC, Václav. *Výtvarná výchova v 1. a 2. ročníku. 1.* Praha: SPN, 1963. 183 s.
- FULKOVÁ, Marie; NOVOTNÁ, Marie. *Výtvarná výchova pro 6. a 7. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. 1.* Praha: Fortuna, 1999. 118 s. ISBN 80-7168-591-7.
- KALHOUS, Zdeněk; OBST, Otto et al. *Školní didaktika. 1.* Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 80-7178-253-X.
- LUŇÁČEK, Václav. *Základy zobrazování podle názoru. 1.* Praha: SPN, 1958. 127 s.
- MACKO, Anton, et al. *Výtvarná výchova v 3. a 4. ročníku. 1.* Praha: SPN, 1978. 115 s.

- MACKO, Anton. *Výtvarné techniky 2. 1.* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství, 1976. 158 s.
- MACKO, Anton; NEVŘELOVÁ, Otilia. *Výtvarná výchova v 5. a 6. ročníku ZŠ: metodická příručka. 2.* Praha: SPN, 1990. 258 s. ISBN 80-04-23975-7.
- NEDVĚDOVÁ, Zdeňka; ZATLOUKALOVÁ, Iva. *Výtvarná tvorba: knížka pro každého. 1.* Olomouc: Rubico, 2000. 188 s. ISBN 80-85839-46-6.
- *Pasión* [online]. 2008 [cit. 2010-04-16]. Africké tance. Dostupné z WWW: <<http://www.pasion.cz/africke-tance.htm>>.
- POUPA, Vladimír; VOSEČEK, Jan. *Výtvarná výchova v 1. a 2. ročníku. 5.* Praha: SPN, 1988. 191 s.
- PRŮCHA, Jan. *Teorie, tvorba a hodnocení učebnic: pro autory a recenzenty učebnic a učebních textů. 2.* Praha: ÚÚVPP, 1989. 118 s.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika. 2.* Praha: Portál, 2002. 481 s. ISBN 80-7178-631-4.
- PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média.* Brno: Paido, 1998. 148 s. ISBN 80-85931-49-4.
- ROESELOVÁ, Věra. *Linie, barva, tvar ve výtvarné výchově. 1.* Praha: Sarah, 1997. 266 s. ISBN 80-902267-5-2.
- ROESELOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově. 2. upr. vyd.* Praha: Sarah, 2002. 204 s. ISBN 80-902267-4-4.
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. 2. Praha: VÚP, 2007. 118 s. (dostupný k 1. 3. 2010 z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma>)
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika. 1.* Praha: ISV nakladatelství, 1999. 292 s. ISBN 80-85866-33-1.

- ŠAMŠULA, Pavel. *Obrazárna v hlavě : Výtvarná čítanka pro 2.-5. ročník základní školy 1-2*. 1. Praha: Práce, 1996. 95 s. ISBN 80-208-0380-7.
- ŠAMŠULA, Pavel; ADAMEC, Jaromír. *Průvodce výtvarným uměním 1. 2*. Praha: SPL – Práce; Úvaly: ALBRA, 2000. 149 s. ISBN 80-86287-22-X.
- ŠINDELÁŘOVÁ, Renata. *Rozhledna* [online]. 2008 [cit. 2010-04-16]. Indiánské jméno je vizitka. Dostupné z WWW: <http://www.webmagazin.cz/index.php?id=8004&stype=all>.
- UHLÍŘ, Jan. *Tvoříme ve stylu známých malířů*. 1. Praha: Portál, 2002. 175 s. ISBN 80-7178-670-5.
- *Věstník*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Č. 11 (listopad 2009). Praha: SEVT, 2009. Vychází měsíčně.
- VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné techniky pro děti*. 1. Praha: Portál, 2001. 156 s. ISBN 80-7178-583-0.
- VOSEČEK, Jan; POUPA, Vladimír; HELLEROVÁ, Miloslava. *Výtvarná výchova v 1. a 2. ročníku*. 2. Praha: SPN, 1978. 118 s.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
- ZHOŘ, Igor. *Výtvarná výchova v projektech 1*. 1. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1995. 87 s. ISBN 80-85808-30-7.
- ZIKÁN, Vladimír. *Afrikaonline* [online]. 2010 [cit. 2010-04-16]. Baobab suarézský. Dostupné z WWW: <http://www.afrikaonline.cz/view.php?cislocclanku=2009082504>.
- %C4%8C%C3%ADnsk%C3%A9 znaky In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2008, 2010 [cit. 2010-04-16]. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%ADnsk%C3%A9_znaky.

6 SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ, TABULEK, REPRODUKCÍ

Obrázky

Obr. 1: Řeč rostlin, žákyně 5. třídy.....	59
Obr. 2: Jitrocel kopinatý, žák 5. třídy.....	61
Obr. 3: Macagonas efrodas, žák 5. třídy.....	65
Obr. 4: Kudrnka puntíkatá (Latania famuna), žák 5. třídy.....	65
Obr. 5: Letokruhy, žákyně 5. třídy.....	67
Obr. 6: Letokruhy, žák 5. třídy.....	67
Obr. 7: Japonec, žákyně 5. třídy.....	76
Obr. 8: Tanec u ohně, žákyně 5. třídy.....	80
Obr. 9: Ukryté písmo, žákyně 5. třídy.....	83
Obr. 10: Indiánský náhrdelník, žákyně 5. třídy.....	86

Grafy

Graf 1: Učebnice s doložkou MŠMT.....	11
Graf 2: Věk dotazovaných.....	38
Graf 3: Délka praxe dotazovaných.....	39
Graf 4: Způsob práce učitelů s publikacemi.....	43
Graf 5: Zdroje námětů do hodin.....	45
Graf 6: Nedostatky v publikacích podle učitelů.....	46

Tabulky

Tabulka 1: Rozšíření publikací na školách.....	40
Tabulka 2: Publikace, které jsou používalé učiteli.....	41
Tabulka 3: Spokojenost učitelů s publikacemi.....	44

Reprodukce

Reprodukce 1: V. van Gogh - Slunečnice.....	52
Reprodukce 2: C. Monet - Lekniny.....	52
Reprodukce 3: H. Rousseau - Džungle.....	53
Reprodukce 4: V. van Gogh - Kosatce.....	54

Reprodukce 5: A. Dürer - Velký drn.....	54
Reprodukce 6: V. van Gogh - Olivovníky.....	57
Reprodukce 7: C. Monet - Vrba.....	57
Reprodukce 8: P. Gauguin - Tahit'anky na pláži.....	69
Reprodukce 9: Z. Burian - Typy obyvatelstva amerického.....	69
Reprodukce 10: G. Catlin - Bílý oblak.....	73

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Schéma rozdělení materiálních didaktických prostředků

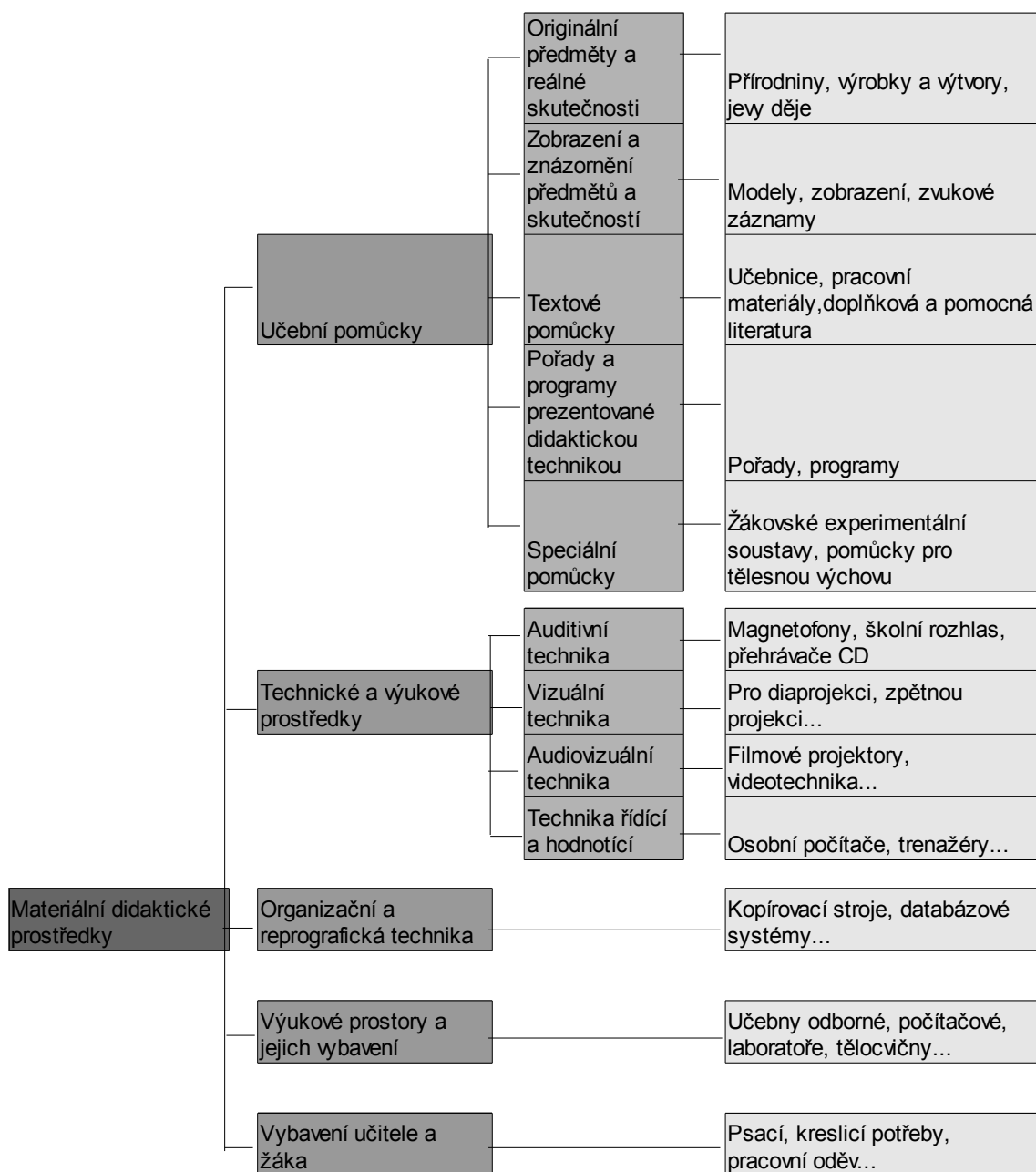
Příloha č. 2: Ukázka vyplněného formuláře dotazníkového šetření

Příloha č. 3: Prezentace s tématikou Asie

Příloha č. 4: Ukázky žákovských prací

Příloha č. 5: Ukázka vyplněného učebního textu

Příloha č. 1: Schéma rozdělení materiálních didaktických prostředků

Obrázek 1: Rozdělení materiálních didaktických prostředků dle Kalhouse a Obsta

Příloha č. 2: Ukázka vyplněného formuláře dotazníkového šetření

E

DOTAZNÍK

Vážené paní učitelky, páni učitelé,
ráda bych Vás požádala o vyplnění následujícího dotazníku. Tento dotazník je anonymní a všechny
Vaše odpovědi budou použity pouze v rámci mé diplomové práce.
Předem děkuji za Vaši ochotu, Dagmar Kocková, studentka Fakulty přírodovědně-humanitní a
pedagogické Technické univerzity v Liberci.

Délka Vaší praxe: 1-2 roky   3-5 let   6-10 let   11-15 let   16-20 let
21-25 let   26-30 let   31-40 let   více než 40 let

Věk: 20-29 let   30-39 let   40-49 let   50 let a více

1. Máte ve Vaší škole k dispozici učebnice, metodické materiály či jiné publikace k výtvarné výchově?

☒ Ano   ☐ Ne   ☐ Nevím

V případě, že ano, jaké? (zaškrtněte, pokud se v seznamu objevuje, pokud ne, prosím doplňte)

☐ Kreslete si s námi (Cikánová) _____	☒ <u>Náměty ve výtvarné výchově (Roeselová)</u> <u>1</u>
☐ Malujete si s námi (Cikánová) _____	☐ Linie, barva, tvar ve výtvarné výchově (Roeselová) _____
☐ Objevujete s námi tvar (Cikánová) _____	☐ Řady a projekty ve výtvarné výchově (Roeselová) _____
☐ Obrazárna v hlavě (Šamšula) _____	☐ Průvodce výtvarným uměním (Šamšula) _____
☒ <u>Výtvarné techniky pro děti (Vondrová)</u> <u>3</u>	☐ Tvoříme ve stylu známých malířů (Uhlíř) _____
☒ <u>Výtvarná výchova v projektech (Zhoř)</u> <u>2</u>	☐ Kreslíme, malujeme, modelujeme (Brožová) _____
☐ Výtvarná tvorba (Nedvědová, Zatloukalová) _____	
☐ metodika výtvarné výchovy (napište autora) _____	☐ jiné publikace (napište název) _____

_____
_____
_____

2. Podtrhněte v předchozím seznamu ty publikace, které skutečně používáte.

3. Publikace ze seznamu, které znáte, oznámkujte na linku vedle jejich názvu, podle toho, jak jste s nimi spokojen/a.

(1 velmi spokojen/a, 2 spokojen/a, 3 ani spokojen/a ani nespokojen/a, 4 nespokojen/a, 5 velmi nespokojen/a)

4. Pokud používáte publikace k výtvarné výchově, jakým způsobem s nimi pracujete?

☒ Vybírám pouze to, co mě zaujme.

☐ Pracuji podle nich, ale náměty někdy obměním nebo doplním.

☐ Pracuji přesně podle nich.

☐ Používám je jen pro ukázky dětem.

5. Jak získáváte náměty do hodin výtvarné výchovy? (je možné zaškrtnout více odpovědí)

☒ z publikací

☐ vymyslím si vlastní

☒ od kolegů/kolegyň

☒ na internetu

☐ jinak, napište jak _____

6. Co Vám v publikacích pro výtvarnou výchovu chybí?

*- u mnoha nápadů a námětů obměny pro řešení
starší dětí*

Děkuji za Váš čas.

Příloha č. 3: Prezentace s tematikou Asie

Jak vypadá Asie

1

Základní údaje

- Asie je největší světadíl, má největší počet obyvatel
- Nejznámější státy Asie jsou Čína, Japonsko, Indie, Rusko (jeho část)
- Nejvyšší pohoří Asie i světa jsou Himaláje

Základní údaje

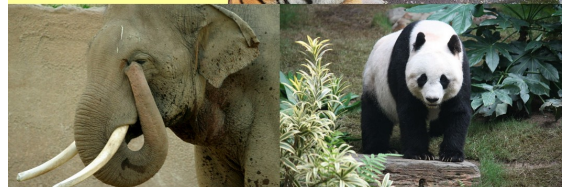
- Znamá města: Peking, Tokio, Hirošima
- Nejčastější národnosti: Číňané, Japonci, Indové, Rusové

3

Zajímavosti

- Zvířata v Asii
  - tygr, panda,
  - jeřáb, slon...

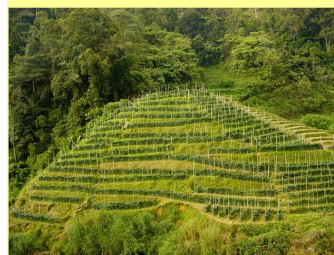
Zajímavosti

- Rostliny v Asii
  - čajovník, rýže, bambus, azalky, bonsaje,

Zajímavosti

- Čaj
  - tradiční asijský nápoj

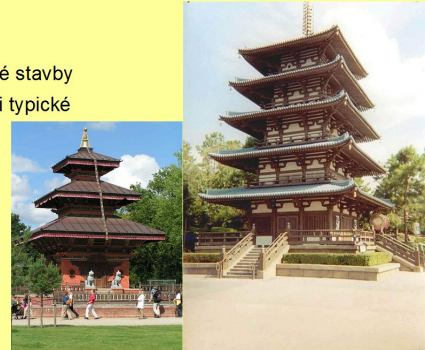
Zajímavosti

- Rýže
  - typická asijská potravina a rostlina

Zajímavosti

- Pagody
  - věžovité stavby
  - pro Asii typické

Zajímavosti

- Velká čínská zeď
  - staré opevnění na obranu země
  - dlouhá 6000 km

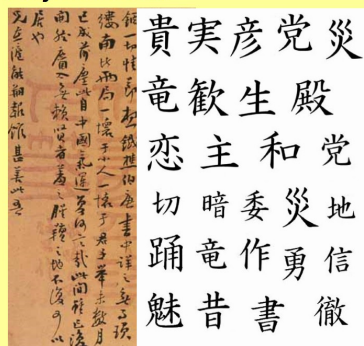
Zajímavosti

- Bojové umění
  - samuraj a nindža - japonští bojovníci
  - meče
  - aikido
  - judo
  - sumo

Zajímavosti

- Písmo
  - znakové
  - velmi složité

Zajímavosti

- Porcelán
  - výroba vynalezena v Číně

Zajímavosti

- Hedvábí
  - druh tkaniny
  - výroba vynalezena v Číně

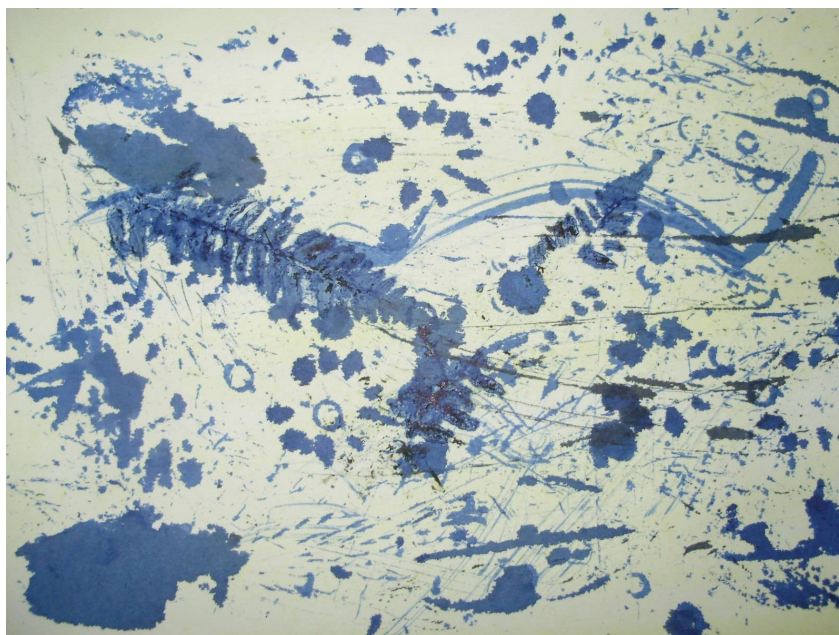

Zdroje obrázků

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/1a/Asie.svg/600px-Asie.svg.png>
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Flag_of_the_People%27s_Republic_of_China.svg
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Flag_of_Japan.svg
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Flag_of_India.svg
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Japanese_pavilion.jpg
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pagode_Hagenbeck.jpg
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:GreatWall_2004_Summer_1.jpg
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gran_muralla_badalig_agosto_2004.JPG.jpg
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iwasa_Katsushige_001.jpg
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Samurai.jpg>
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Tea_leaves_steeping_in_a_zhong_%C4%8Daj_05.jpg
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Teelaeftel.jpg>
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/52/Malaysia-tea_plantation.jpg
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/96/Liang%27s_calligraphy.jpg
http://nd01.blog.cz/204/616/b6691d120b_10249556_o2.jpg
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:LongjiTerraces.jpg>
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Brun_ris.jpg
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Porcelaine_chinoise_Guimet_271108.jpg
http://www.zivotnistyl.cz/admin/articlefiles/744-3_porcelan_17stoleti_cina.jpg
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Seidentuch_1.jpg
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Meister_nach_Chang_Hs%C3%BCan_001.jpg
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Grus_Vipio_%28Aqua_Zoo%29.jpg
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Grosser_Panda.JPG
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Lightmatter_elephanttrunk.jpg
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a3/Panthera_tigris7.jpg
<http://zluty-cisar.navajo.cz/zluty-cisar.jpg>
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bonsaisyd.jpg>
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bambookyoto.jpg>

Příloha č. 4: Ukázky žákovských prací

Obrázek 2: Řeč rostlin, práce žáka 5. třídy

Obrázek 3: Řeč rostlin, práce žáka 5. třídy

Obrázek 4: Kokoška pastuší tobolka, žákyně 5. třídy při práci

Obrázek 5: Penízek rolní, práce žákyně 5. třídy

Obrázek 6: Prvosienka jarní, práce žáka 5. třídy

Obrázek 7: Fantazijní rostlina, práce žáka 5. třídy

Obrázek 8: Fantazijní rostlina, práce žáka 5. třídy

Obrázek 9: Letokruhy, detail práce žáka 5. třídy

Obrázek 10: Letokruhy, práce žákyně 5. třídy

Obrázek 11: Obyvatel Afriky, žákyně 5. třídy

Obrázek 12: Japonec, žákyně 5. třídy

Obrázek 13: Tanec u ohně, práce žákyně 5. třídy

Obrázek 14: Ukryté písmo, detail práce žákyně 5. třídy

Obrázek 15: Indiánský náhrdelník, práce žákyně 5. třídy

Příloha č. 5: Ukázka vyplněného učebního textu

1. Napiš, jaké rostliny nebo jejich části ti mohou posloužit jako nástroj pro malbu a kresbu:

např. větvička stromu, jehličí...

hopráti, pířky, rákosí, listy, květy

2. Jaká barva ti nejvíce připomene rostliny a proč?

zelená - protože většina stonků, listů, stromů jsou zelení

3. Kdyby mohly rostliny mluvit, co myslíš, že by nám řekly?
Napiš v jedné nebo dvou větách:

"Nešlapte po mě!"

"Nechte mě dýchat čistý vzduch!"

Zamyslete se:

 Kolikrát jste během dnešního dne potřebovali nějaký výrobek z rostlin?

 Podívejte se kolem sebe a řekněte, co vše je z rostlin vyrobeno.

 Myslíte, že si lidé rostlin dostatečně váží?

První úkol: Vymýšlíme řeč rostlin

Henri Rousseau

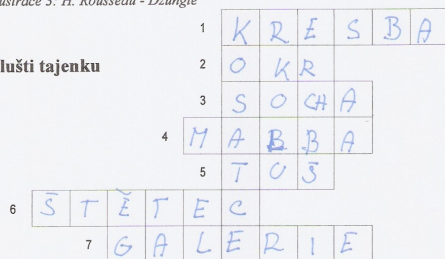
Henri Rousseau pocházel z Francie. Tvořil na přelomu 19. a 20. století.

Maloval exotické krajiny s rostlinami i zvířaty.

Ilustrace 3: H. Rousseau - Džungle

4. Vyluští tajenku

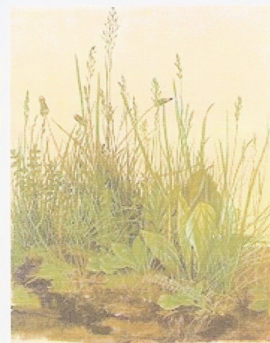

1. Základní výtvarná technika, při které používáme tužky, tuš, pastely...
2. Žlutohnědá barva
3. Dílo vytvořené sochařem
4. Výtvarná technika, při které používáme barvy a štětce
5. Tmavá kapalina, která se využívá při kresbě
6. Malířské náčiní se štětinami, slouží k nanášení barev
7. Budova, ve které se vystavují obrazy a umělecká díla

5. Který z obrázků tě více zaujal a proč?

Ilustrace 5: V. van Gogh - Kosatce

Ilustrace 4: A. Dürer - Velký drn

Líbí se mi levý obrásek, protože je více barvy a není obyčejný.

6. Zamysli se a napiš, jak by asi vypadal svět bez rostlin? Která rostlina by ti nejvíce chyběla a proč?

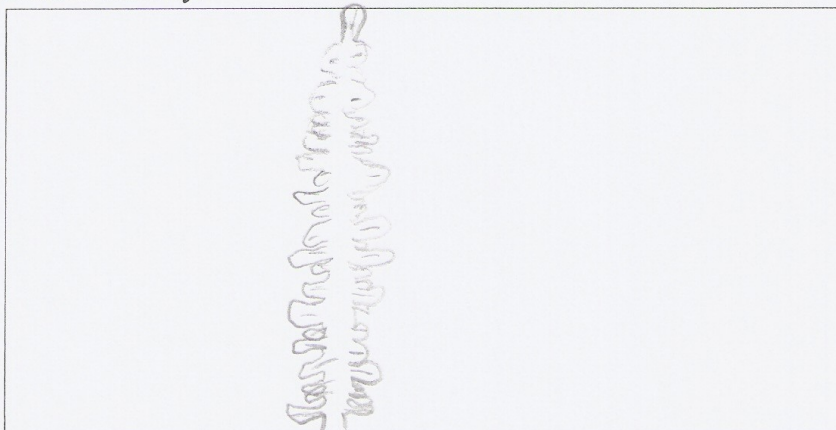
Ze světa bez rostlin by byla holá skála.
Doménka - protože je můj nejradší.

Druhý úkol: Rostliny, které nezvadnou...

7. Hádej, co označuje slovo *galium aparine*. Napiš, co si myslíš.

Vítrná kyčka.

8. Tužkou nebo pastelkou načrtni, jak asi vypadá rostlina stolístek klasnatý.

9. Vymysli si jméno pro vlastní rostlinu – české i latinské.

Konstantinka Kudrnatá. (*Konstantinus Kudkus*)

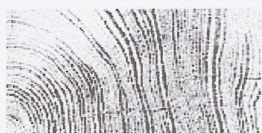
10. Napiš zajímavosti o tvé vlastní rostlině (například kde roste, jak je vysoká, zda je užitečná, zda je něčím zvláštní...).

Tato rostlina má velkou sílu. Pronáší se skal.
Roste ve velkých výškách. Její výšněk se používá
jako protijed na únavu. Má červené. Její
květy připomínají rtěmák, ale jsou trochu drobnější.

Třetí úkol: Naše fantazijní rostlina

11. Zkus uhodnout a napsat, co může být na obrázku?

letokruhy

12. Doplň slova z rámečku, ne všechna:

Rostliny jsou pro člověka nezbytné k životu. Člověk by se k roślinám i přírodě měl chovat ohleduplně. Setkáváme se s nimi i ve výtvarném umění. Vyráběla se z nich například barviva. Rostliny se objevují na slavných obrazech Vincenta van Gogha - Slunečnice a Kosatce nebo Clauda Moneta - Lekniny.

Lekniny	roślinám	barviva	Slunečnice
nezbytné	výtvarném	zbytečné	papíru
sportovním	sklo	Narcisky	

Čtvrtý úkol: Kreslíme letokruhy